

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2015 – 2020:
Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ»**

ΝΕΦΕΛΗ ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ
ΑΜ 1342201700289

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΕΜΜΑΝΟΥΕΛΑ ΔΟΥΣΗ

ΑΘΗΝΑ ΙΟΥΛΙΟΣ 2021

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....σελ. 4

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο Τα ασυνόδευτα ανήλικα παιδιά στην Ελλάδα κατά το διάστημα 2015 – 2020σελ. 9

1.1 Δημογραφικά χαρακτηριστικά.....σελ. 9

1.2 Αιτίες μετανάστευσης και μη συνοδείας.....σελ. 12

1.3 Η είσοδος στην Ελλάδα και η διαδικασία μετανάστευσης.....σελ. 16

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

2.1 Διεθνής προστασία.....σελ. 18

2.2 Ευρωπαϊκή προστασία.....σελ. 20

2.3 Ενσωμάτωση στο εθνικό δίκαιο.....σελ. 26

2.4 Διαδικασία εκπροσώπησης ασυνόδευτων ανήλικων ενώπιον των εθνικών αρχών.....σελ. 28

2.5 Διορισμός επιτρόπουσελ. 30

2.6 Προφίλ επιτρόπου.....σελ. 31

2.7. Αρμοδιότητες και ρόλος.....σελ. 32

2.8 Η επιτροπεία στην πράξη.....σελ. 33

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ

3.1 Προσδιορισμός της ανηλικότητας: νομικό πλαίσιο και πραγματικότητα.....σελ. 34

3.2 Εντοπισμός και προστασία ανήλικων θυμάτων εμπορίας ανθρώπων: κενά του συστήματος πάνω στο ζήτημα.....σελ. 38

3.2.1. Διεθνείς Συνθήκες – Ευρωπαϊκό και εθνικό νομοθετικό πλαίσιο (περιληπτικά).....σελ. 40

3.2.2. Μορφές trafficking.....σελ. 42

3.2.3 Το trafficking ασυνόδευτων ανήλικων παιδιών στην Ελλάδα.....σελ. 44

3.3. Εντοπισμός ανήλικων θυμάτων εμπορίας και όργανα προστασίας.....σελ. 45
3.4. Παράγοντες που καθιστούν το φαινόμενο δυσκολότερο στην αντιμετώπιση του.....σελ. 48
3.5. Ο ρόλος των Μ.Κ.Ο. και ζητήματα ένταξης, στέγασης και εκπαίδευσης.....σελ. 49
3.6. Μετεγκατάσταση ασυνόδευτων ανηλίκων σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.....σελ. 53
3.7. Η πρόσβαση στην υγεία.....σελ. 55

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι μετακινήσεις των λαών αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της ανθρώπινης ιστορίας. Ξεκινώντας από την εμφάνιση του ανθρώπου και συνεχίζοντας από τις πρώτες μορφές της παγκοσμιοποίησης και μέχρι σήμερα, παρατηρούμε ποικίλες τάσεις και δυνάμεις όπως τα πολιτικοκοινωνικά γεγονότα, τα δημογραφικά προβλήματα, οι κλιματολογικές μεταβολές η οικονομία κ.α. να αναγκάζουν πολλούς ανθρώπους να μεταναστεύσουν.

Από το 2015 και μετά η Ευρώπη είναι ο μεγαλύτερος πόλος έλξης μιας καινούργιας διάστασης μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών από κράτη που πλήττονται από κρίσεις ασφάλειας όπως είναι η Συρία, το Αφγανιστάν, το Ιράκ. Το μέγεθος των απρόβλεπτων ροών που έφτασε τα τελευταία χρόνια στην Ευρώπη πυροδότησε ένα σύνολο διαφορετικών αντιδράσεων στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, λόγω της ταχείας και εξελισσόμενης κατάστασης που κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν άμεσα και αποτελεσματικά, και έφερε στην επιφάνεια την υποχρέωση των κρατών πρώτης υποδοχής των ροών να παράσχουν συγκεκριμένα επίπεδα προστασίας. Παρόλο που το θεσμικό υπόβαθρο για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του προσφυγικού ζητήματος έχει διευρυνθεί κατά πολύ τα τελευταία χρόνια μέσα από συστήματα, όργανα και διαδικασίες, παρατηρείται πως μένει ένας μεγάλος δρόμος μέχρι να υλοποιηθούν τα περισσότερα στην πράξη, λόγω των ελλειμάτων τα οποία τα κράτη που δέχθηκαν τις μεγαλύτερες πιέσεις των ροών αντιμετωπίζουν.

Στην παρούσα εργασία θα επικεντρωθούμε στο ζήτημα των ασυνόδευτων ανήλικων παιδιών που έφτασαν στην Ελλάδα με τις προσφυγικές ροές του 2015 και μετά. Στο δεύτερο κεφάλαιο θα γίνει μια ανάλυση των δημογραφικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών των παιδιών που αποφασίζουν να μεταναστεύσουν, οι αιτίες που τα οδηγούν στην μεταναστευτική απόφαση και οι λόγοι για τους οποίους δεν συνοδεύονται από τους γονείς τους και τους τρόπους με τους οποίους γίνεται η είσοδος τους στην Ελλάδα. Το τρίτο κεφάλαιο αφορά το νομικό πλαίσιο για τα ζητήματα ασύλου τόσο στο διεθνές δίκαιο όσο και στο ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο. Θα εξεταστούν οι μηχανισμοί προστασίας και οι θεσμικές δομές που έχουν δημιουργηθεί για την υποδοχή και την προστασία των ασυνόδευτων παιδιών, και το πως εφαρμόζεται το νομοθετικό πλαίσιο που έχει θεσπιστεί στην πράξη. Το τέταρτο κεφάλαιο

επικεντρώνεται στα δύο κύρια προβλήματα και προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει το κράτος και οι θεσμοί κατά την εφαρμογή της νομοθεσίας. Αυτά είναι ο προσδιορισμός της ανηλικότητας του ατόμου που καταθέτει αίτημα ασύλου στην χώρα και ο εντοπισμός και η αποτελεσματική προστασία των ανήλικων θυμάτων εμπορίας ανθρώπων. Ακόμα, εξετάζονται ζητήματα κοινωνικής ένταξης, υποστήριξης και στέγασης των ασυνόδευτων ανήλικων παιδιών, προγράμματα υποδοχής και η πρόσβαση τους στην παιδεία και την υγεία, και η μετεγκατάσταση σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τέλος βλέπουμε επίσης τον ρόλο της κοινωνίας των πολιτών και των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Μ.Κ.Ο.) στην προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΕΣ:

Πριν προχωρήσουμε στην διερεύνηση των παραπάνω θεματικών, είναι σκόπιμο να γίνει μια ανάλυση των βασικών ορισμών και εννοιών που θα βρεθούν στο κείμενο της μελέτης, για την ευρύτερη κατανόηση του περιεχομένου της τελευταίας, το οποίο άπτεται του ζητήματος των ασυνόδευτων ανήλικών προσφύγων, δικαιούχων διεθνούς προστασίας.

Σημαντική είναι για αρχή η κατανόηση του όρου «πρόσφυγας» και «μετανάστης». Όσον αφορά τον όρο «πρόσφυγας» που καθορίζεται στο άρθρο 1^A της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων¹, αυτός είναι άτομο το οποίο διαφεύγει ενόπλων συρράξεων ή διώξεων, λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων. Τα άτομα αυτά διασχίζουν σύνορα και κράτη λόγω των επικίνδυνων καταστάσεων που επικρατούν στην χώρα τους και έτσι αναγνωρίζονται διεθνώς ως πρόσφυγες από τα κράτη, τα οποία τους προσφέρουν την κατάλληλη προστασία καθώς δεν μπορούν να επιστρέψουν στην χώρα τους. Βασική αρχή της σύμβασης αλλά και του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου είναι ότι οι πρόσφυγες δεν επιτρέπεται να επιστρέφονται ή να επαναπροωθούνται² σε χώρες που κινδυνεύει η ζωή ή η ελευθερία τους.³⁴ Σε αντίθεση θέση οι μετανάστες επιλέγουν να μετακινηθούν όχι για τους παραπάνω λόγους αλλά για να βελτιώσουν την ποιότητα ζωής τους αναζητώντας καλύτερες εργασιακές συνθήκες ή για εκπαιδευτικούς και άλλους λόγους. Οι μετανάστες δεν αντιμετωπίζουν αντίστοιχο φόβο δίωξης στην επιστροφή τους στην χώρα τους και με την επιστροφή τους συνεχίζουν να απολαμβάνουν την προστασία της κυβέρνησης τους. Η διάκριση αυτή είναι σημαντική για τα κράτη καθώς ανάλογα με την περίπτωση εφαρμόζονται διαφορετικές πολιτικές και διαδικασίες. Όσον αφορά τα άτομα που φτάνουν στην Ελλάδα μέσω των διάφορων

¹ Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων Ηνωμένα Έθνη, Συλλογή Συμβάσεων Νο. 2545, Τόμος 189, Σελ. 137, Εναρξη ισχύος : 22 Απριλίου 1954 σύμφωνα με το άρθρο 43 : <https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2018/01/04-symvasiprotokolllo.pdf>

² Γνωμοδότηση για την Εξω-εδαφική Εφαρμογή της Αρχής της μη Επαναπροώθησης στο πλαίσιο της Σύμβασης του 1951 και του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4c22ff542>

⁴ Η Ελλάδα έχει κατηγορηθεί αρκετές φορές από την αρχή της προσφυγικής κρίσης για τις παράνομες επαναπροώθησεις στα νησιά και στα σύνορα. Καταγγελίες έχουν γίνει από ευρωβουλευτές, οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, νομικούς, ερευνητές κ.α. <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/ereyna-gia-paranomes-epanaproothiseis-sta-ellinika-synora-zitoy-n-eyrovoyleytes>

οδών θα ήταν καλύτερο να κάνουμε λόγο για μεικτές ροές καθώς σε αυτές περιλαμβάνονται και άτομα στα οποία θα ήταν καλύτερο να δοθεί ο όρος μετανάστης. Η περαιτέρω διάκριση λαμβάνει χώρα με την άφιξη τους στην Ελλάδα και την αντίστοιχη κατάθεση αιτήματος ασύλου από τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα.

Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως έννοια γεννήθηκαν στην Δυτική Ευρώπη του 18^{ου} αιώνα, παρόλο που υπάρχουν σταθμοί της φιλοσοφικής και πολιτικής σκέψης που κάνουν αναφορές γι' αυτά πολύ πιο πριν στην ιστορία. Η βασική στόχευση για τα δικαιώματα του ανθρώπου βρίσκεται στην σκέψη ότι εδράζονται στο πλέγμα των θεμελιωδών σχέσεων του ατόμου με το κράτος – φορέας της εξουσίας με κύριο σκοπό την προστασία του ανθρώπου, της αξίας και της προσωπικότητας του. Παρόλο που είναι αναπόσπαστα σε κάθε άνθρωπο παρατηρούνται όλο και περισσότερο συνεχιζόμενες παραβιάσεις αυτών, που αφορούν άτομα ευάλωτων ομάδων όπως είναι τα ασυνόδευτα παιδιά και οι μειονότητες⁵ είτε εθνικές είτε εθνοτικές είτε θρησκευτικές. Τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν είναι απομονωμένα ούτε από την νομοθεσία για την προστασία των προσφύγων και εξελίσσονται παράλληλα μέσα από την συμβολή διεθνών οργάνων, σωμάτων και συνθηκών με καθοριστική σημασία.

Έπειτα θα πρέπει να δοθεί ο ορισμός του «παιδιού». Στην Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του παιδιού⁶ που υιοθετήθηκε από την Γενική Συνέλευση το 1989, στο άρθρο 1 καθορίζεται ως παιδί κάθε άτομο κάτω των 18 ετών, εκτός και αν έχει προσδιοριστεί η ηλικία του από τον νόμο νωρίτερα. Η Σύμβαση αναγνωρίζει ότι η παιδική ηλικία είναι μια ευάλωτη περίοδος και πως όλα τα παιδιά χρειάζονται ειδική φροντίδα και προστασία, θέτει βασικά και απαραίτητα πρότυπα για την παιδική προστασία και έχει θεσπίσει θεμελιώδεις αρχές όπως την απαγόρευση των διακρίσεων (άρθρο 2), το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού (άρθρο 3), την επιβίωση, ανάπτυξη και προστασία (άρθρο 6) και την ελευθερία γνώμης και συμμετοχής (άρθρο 12).

Έπειτα θα πρέπει να δούμε το πως ορίζεται το ασυνόδευτο παιδί. Σύμφωνα με τον ορισμό που δίνονται στην Διεθνή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Παιδιού είναι αυτό που έχει αποχωριστεί από τους γονείς τους και τους λοιπούς συγγενείς και δεν συνοδεύεται

⁵ Δεν υπάρχει ένας κοινός αποδεκτός διεθνής ορισμός που να καθορίζει την έννοια της μειονότητας.

⁶ Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού στην Απόφαση 44/125 της Γενικής Συνέλευσης όπως κυρώθηκε με τον Ν. 2101 της 2/2 Δεκεμβρίου 1992 : κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΦΕΚ 192, τ. Α')

από τον ενήλικα που είναι κατά τον νόμο ή το έθιμο υπεύθυνος για την επιμέλειά του.⁷ Επιπλέον υπάρχει και ο ορισμός για τα χωρισμένα παιδιά τα οποία «είναι παιδιά κάτω των 18 ετών τα οποία βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους και έχουν αποχωριστεί και τους δύο γονείς τους [...] και μπορεί να διαμένουν με άλλα μέλη της οικογένειάς τους»

Ανεξάρτητα όμως από το ιστορικό τους, την ιθαγένεια ή το μεταναστευτικό τους καθεστώς, τα ασυνόδευτα παιδιά θα πρέπει να αναγνωρίζονται και να αντιμετωπίζονται κυρίως ως παιδιά.

⁷ Γραφείο του Υπατου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, 2009, Εγχειρίδιο για τις διαδικασίες και τα κριτήρια καθορισμού του καθεστώτος των προσφύγων σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 για το καθεστώς των προσφύγων, στ' έκδοση, Αθήνα, UNHCR.

1. ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ 2015 – 2020

1.1 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Με σκοπό να δούμε ολοκληρωμένα το ζήτημα των ασυνόδευτων ανηλίκων στην Ελλάδα θα πρέπει να εξετάσουμε τα δημογραφικά στοιχεία των μεταναστευτικών ροών των τελευταίων χρόνων ξεκινώντας από το 2015 την χρονιά όπου ξεκίνησε η προσφυγική κρίση.

Το 2015, οι αιτήσεις ασύλου από ασυνόδευτα παιδιά στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπολογίστηκαν στις 88.300. Η Ελλάδα την συγκεκριμένη χρονιά δεν ήταν ο μεγαλύτερος αποδέκτης αιτήσεων ασύλου ασυνόδευτων ανηλίκων⁸, και δέχτηκε μόλις 420 αιτήσεις. Από αυτές το 87% κατατέθηκε από αγόρια και μόλις το 10% των αιτήσεων κατατέθηκε από άτομα κάτω των 14 ετών. Οι κύριες χώρες προέλευσης ήταν το Αφγανιστάν (1 στους 2 ασυνόδευτους στην Ευρώπη με 430 αιτήσεις ασύλου από ασυνόδευτους ανήλικους στην Ελλάδα) και η Συρία (στην Ελλάδα αιτήσεις ασύλου από 725 άτομα) ενώ στην περίπτωση της Ελλάδας προστέθηκε ως Τρίτη χώρα το Πακιστάν (20% των αιτήσεων ασύλου, 430 αιτήσεις).

Το 2016 ο αριθμός των αιτήσεων ασύλου που κατατέθηκαν από ασυνόδευτους ανήλικους στα κράτη μέλη της Ε.Ε. ήταν 63.300.⁹ Σε σχέση με το 2015 ο αριθμός αιτήσεων ασύλου στην Ελλάδα παρουσιάστηκε πραγματικά αυξημένος, με 2.350 αιτήσεις, από τις οποίες το 87% κατατέθηκε από αγόρια και από τις οποίες μόλις το 12% αφορούσαν ηλικίες κάτω των 14 ετών.¹⁰ Στην πλειοψηφία τους οι αιτήσεις ασύλου κατατέθηκαν από άτομα με Αφγανική και Συριακή υπηκοότητα.

Την επόμενη χρονιά στην Ε.Ε. υπήρχαν συνολικά 31.400 ασυνόδευτοί ανήλικοι οι οποίοι κατέθεσαν αίτηση ασύλου. Ο αριθμός αιτήσεων στην Ελλάδα δεν παρουσίασε ιδιαίτερη αύξηση με μόλις 2.355 αιτήσεις αλλά η χώρα βρέθηκε στην τριάδα με τις περισσότερες αιτήσεις. Αυτές σε ποσοστό 94% κατατέθηκαν από αγόρια, με μόλις 5% επί του συνόλου να κατατίθενται από ηλικίες μικρότερες των 14 ετών. Οι κύριες χώρες

⁸ Το 2015 η Σουηδία ήταν η χώρα με τον μεγαλύτερο αριθμό αιτήσεων ασύλου από ανήλικους (35.250) και ακολουθούσε η Γερμανία (14.400), η Ουγγαρία (8.800) και η Αυστρία (8.300)

⁹ Ο συνολικός αριθμός μειώθηκε κατά ένα τρίτο συγκριτικά με τα ίδια δεδομένα για το έτος 2015.

¹⁰ Η Γερμανία το 2016 δέχθηκε 36.000 αιτήσεις ασύλου και ακολουθούσαν η Ιταλία με 6.000, η Αυστρία με 3.900 και το Ηνωμένο Βασίλειο με 3.200

προέλευσης και υπηκοότητας ήταν το Πακιστάν με 1.180 αιτήσεις, το Αφγανιστάν με 510 και η Συρία με 310 αιτήσεις.^{11 12}

Το 2018 τα κράτη μέλη της ευρωπαϊκής ένωσης δέχθηκαν 19.700 αιτήσεις ασύλου από ασυνόδευτους ανήλικους, αριθμός μειωμένος σε σχέση με τα προηγούμενα έτη και ειδικά με το 2015 που είχαν φτάσει σχεδόν τις 90.000. Σχετικά με το φύλο δεν παρατηρήθηκε διαφοροποίηση με το 86% να είναι αγόρια. Η Ελλάδα ήταν η τρίτη χώρα με τον μεγαλύτερο αριθμό αιτήσεων από ασυνόδευτους ανήλικους στην ένωση με 2.600 αιτήσεις. Από αυτές οι 800 αιτήσεις κατατέθηκαν από άτομα με αφγανική υπηκοότητα, 800 ακόμη από άτομα με καταγωγή την Ερυθραία, και 400 ήταν οι αιτήσεις από άτομα συριακής καταγωγής.

Το 2019, κατατέθηκαν 13.800 αιτήσεις ασύλου στα κράτη μέλη από άτομα που θεωρούνταν ασυνόδευτοι ανήλικοι. (20% μείωση σε σχέση με το 2018). Την συγκεκριμένη χρονιά η Ελλάδα δέχθηκε τον μεγαλύτερο όγκο αιτήσεων ασύλου από ασυνόδευτους ανήλικους συγκριτικά με κάθε άλλη χώρα της Ε.Ε. , και συγκριτικά με τα προηγούμενα έτη, φτάνοντας έτσι τις 3.300 αιτήσεις.¹³ Σχετικά με το φύλο δεν υπήρχε ούτε το 2019 μεγάλη διαφορά σε σχέση με τα προηγούμενα έτη με το 85% των αιτήσεων να προέρχονται από αγόρια. 3 στα 5 άτομα Αφγανικής καταγωγής κατέθεσαν αίτημα ασύλου στην Ελλάδα ενώ από τους 1.400 Σύριους τα 2/3 αιτήθηκαν άσυλο στην χώρα (300 άτομα). Όσον αφορά τα άτομα πακιστανικής καταγωγής στην Ελλάδα κατέθεσαν αίτημα ασύλου τα 900 από τα 1.400 άτομα συνολικά στην Ε.Ε.

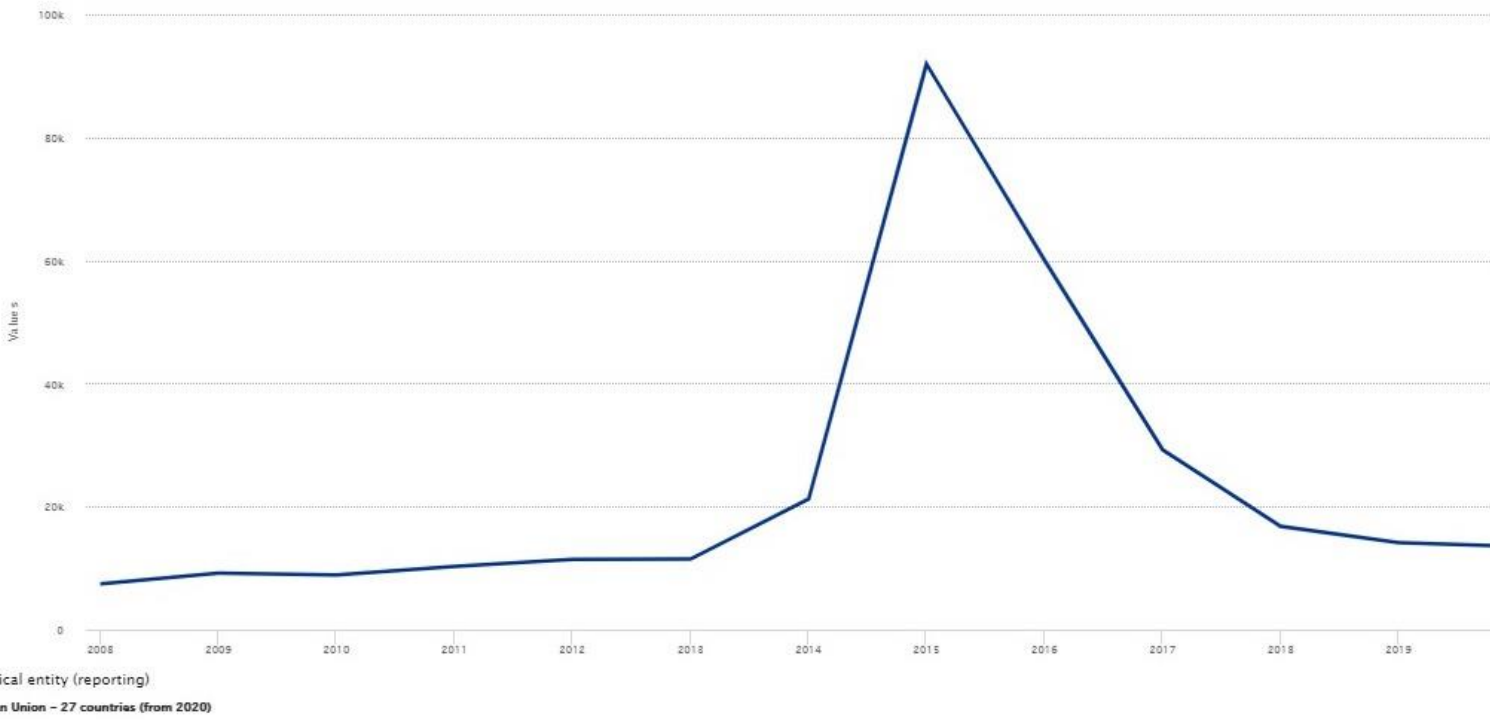
¹¹ Σε αντίθεση με τα προηγούμενα έτη η Ιταλία δέχθηκε μεγάλο αριθμό αιτήσεων (πάνω από 10.000) και ακολουθούσε η Γερμανία (9.100) και τελικά η Ελλάδα με τον αριθμό που αναφέρετε παραπάνω.

¹² Αν και οι κύριες χώρες καταγωγής των ασυνόδευτων ανήλικων που κάνουν αίτηση ασύλου στην Ε.Ε. είναι το Αφγανιστάν, η Ερυθραία, η Γκάμπια, η Γουινέα, το Πακιστάν και η Συρία το 2017 το 47% των αιτήσεων ανήλικων προήλθε και από άλλες τρίτες χώρες με μικρότερη όμως δυναμική.

¹³ Η Γερμανία ακολουθεί δεύτερη με 2.700 και το Βέλγιο τρίτο με 1.200 αιτήσεις. Παρόλα αυτά στην Γερμανία σημειώθηκε μείωση του αριθμού αιτήσεων κατά 1.400.

Asylum applicants considered to be unaccompanied minors – annual data

Time / Geopolitical entity (reporting) Time frequency:Annual Country of citizenship:Extra-EU27 (from 2020) Sex:Total Unit of measure:Person Age class:Total

Asylum applicants considered to be unaccompanied minors – annual data

Source of data: Eurostat (online data code: TPS00194)

Last update 02/06/2021 12:00

This graph has been created automatically by the Eurostat data browser.

General disclaimer of the EC website: [Εικόνα 1 Πηγή ec.eurostat.eu https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00194/default/lang=en](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00194/default/lang=en)

1.2 ΑΙΤΙΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΜΗ ΣΥΝΟΔΕΙΑΣ

Στην παρούσα θεματική ενότητα, θα εξετάσουμε τις αιτίες μετανάστευσης και μη συνοδείας, των ασυνόδευτων ανήλικων ατόμων που φτάνουν στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Βλέποντας τις κύριες χώρες προέλευσης των ασυνόδευτων ανήλικων, ως πρώτη γενική εικόνα παρατηρούμε ένα πλαίσιο μετανάστευσης, το οποίο στο μακροεπίπεδο χαρακτηρίζεται από υψηλά επίπεδα πολιτικής και διαρθρωτικής βίας, κακές συνθήκες διαβίωσης και περιορισμένες οικονομικές και εκπαιδευτικές ευκαιρίες, που λειτουργούν ως πόλοι ώθησης μετανάστευσης μικρών ηλικιακών ομάδων. Η μετανάστευση λειτουργεί λοιπόν ως απάντηση στην αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων αλλά ταυτόχρονα είναι και η αιτία δημιουργίας πιθανόν νέων και επιπρόσθετων ρίσκων που ένα ανήλικο παιδί καλείται να αντιμετωπίσει.

Διάφοροι οργανισμοί ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως η Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους πρόσφυγες, η Διεθνής Αμνηστία κ.α. έχουν εκδώσει εκθέσεις σχετικά με τους λόγους μετανάστευσης ανήλικων. Μερικοί από αυτούς είναι ο κίνδυνος θανάτου, τραυματισμού, βασανισμού, σεξουαλικής εκμετάλλευσης, η χρήση χημικών όπλων, η υποχρέωση συμμετοχής σε πόλεμο ή σε οπλισμένες ομάδες. Οι λόγοι αυτοί εξηγούν γιατί ένα παιδί υποχρεώνεται να μεταναστεύσει μόνο, παρόλα αυτά υπάρχουν και άλλοι επιπρόσθετοι λόγοι¹⁴ όπως η ανάγκη για οικονομική ανεξαρτησία, η εκπαίδευση, η αποφυγή επιβλαβών καταστάσεων σε συνδυασμό με ατομικά χαρακτηριστικά. Για παράδειγμα πολλές είναι οι περιπτώσεις όπου ανήλικα κορίτσια μεταναστεύουν με σκοπό να αποφύγουν υποχρεωτικούς γάμους σε μικρή ηλικία, επειδή βρίσκονται εκτεθειμένα στην πιθανότητα σεξουαλικής εκμετάλλευσης, περιορισμό στην ελεύθερη κίνηση τους ή επειδή τους απαγορεύεται να ενταχθούν στην εκπαίδευση. Αυτό δείχνει ότι η μετανάστευση μπορεί να γίνει σε πολύ διαφορετικά πλαίσια και περιβάλλοντα αλλά και ότι επηρεάζει διαφορετικά τα άτομα ανάλογα με το φύλο τους αλλά και ακόμα ανάλογα με την σεξουαλική τους ταυτότητα.

Πολλοί από τους παραπάνω παράγοντες που αναφέρθηκαν λειτουργούν συνδυαστικά διαμορφώνοντας ένα εύθραυστο περιβάλλον ασφάλειας στις χώρες προέλευσης. Για παράδειγμα η έλλειψη κυβερνητικών αρχών και δικαιοσύνης μπορεί να οδηγήσει στην

¹⁴ Περισσότερα στο site της Διεθνούς Αμνηστίας <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/refugees-asylum-seekers-and-migrants/>

κακή οικονομική κατάσταση της χώρας με υποτίμηση νομισμάτων, υψηλό πληθωρισμό και ανεργία που με την συνέχεια θα οδηγήσει σε υψηλά επίπεδα φτώχειας και όπου όλα αυτά συνδυαστικά θα γίνουν τα συστατικά εμφάνισης εξεγέρσεων και βίας.¹⁵ (Γι' αυτό θα πρέπει να εξεταστεί συνοπτικά την κοινωνική και πολιτική κατάσταση των κύριων χωρών προέλευσης)

Σε περιπτώσεις που εμφανίζονται περιστατικά βίας ή ακόμα και πολέμου πολλές είναι οι περιπτώσεις όπου υγειονομικές εγκαταστάσεις όπως νοσοκομεία αλλά και το ίδιο το υγειονομικό προσωπικό στοχοποιούνται και τελικά καταστρέφονται¹⁶. Η πρόσβαση σε βασικές ανάγκες όπως το φαγητό, το πόσιμο νερό, το ηλεκτρικό ρεύμα και η στέγαση, περιορίζονται ή εξαλείφονται εντελώς λόγω της έντονης βίας. Αυτό συμβαίνει στις περισσότερες χώρες από όπου προέρχονται οι ασυνόδευτοι ανήλικοι. Για παράδειγμα τα τελευταία χρόνια η Συρία βρίσκεται σε εμφύλιο πόλεμο. Μέχρι και σήμερα πάνω από 2.1 εκατ. πολίτες έχουν υποστεί τραυματισμούς και μόνιμες βλάβες ως αποτέλεσμα του εμφυλίου, ενώ από 22 εκατ. άτομα έχουν εκτοπιστεί. Από αυτά τα 5.6 εκατ. έχουν λάβει το καθεστώς του πρόσφυγα στο εξωτερικό. Κατά την διάρκεια του πολέμου, σύμφωνα με τον Ο.Η.Ε. σημειώθηκαν πολλές παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.¹⁷ Η χώρα έχει κατεδαφιστεί εντελώς και το 60% των Σύριων που έχουν παραμείνει δυσκολεύεται να σιτιστεί επαρκώς.¹⁸

¹⁵ Σε διάφορες χώρες όπως η Ερυθραία, χώρα από όπου η Ε.Ε. δέχθηκε αιτήσεις ασυνόδευτων ανήλικων, μερικές από τις παραπάνω συνθήκες επιδεινώνονται κατά πολύ από τα προβλήματα που προκαλούνται από την κλιματική αλλαγή. Σε έκθεση της Υπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες σε συνεργασία με το United Nations University for Environment and Human Security (UNU-EHS), διαπιστώθηκε μέσω συνεντεύξεων πως οι περισσότεροι άνθρωποι είχαν μετακινηθεί εσωτερικά προτού τελικά περάσουν από διεθνή σύνορα. Η έκθεση διαθέσιμη στο https://i.unu.edu/media/ourworld.unu.edu-en/article/10598/Disaster-related-displacement-from-the-Horn-of-Africa-Report-No.15_NRC.pdf

¹⁶ Σε έκθεση της International Rescue Committee διαπιστώθηκε πως κατά την διάρκεια του εμφυλίου στην Συρία οι υγειονομικές δομές στοχοποιούνταν και βομβαρδίζονταν συνεχώς ως τακτική πολέμου. Το αποτέλεσμα ήταν να καταστραφούν πάνω από 400 δομές υγείας αφήνοντας χωρίς περιθαλψη το 59% του πληθυσμού και δημιουργώντας τους φόβο στο να επισκεφτούν ένα νοσοκομείο. Περισσότερα στην έκθεση <https://storymaps.arcgis.com/stories/b0d1b045270941f6934f1c14059abb17>

¹⁷ Οι εμπλεκόμενες ομάδες έχουν κατηγορηθεί για επιθέσεις εναντίον άμαχου πληθυσμού και για κατ' επανάληψη χρήση χημικών όπλων. Περισσότερα για την χρήση χημικών όπλων κατά την διάρκεια του εμφυλίου στην Συρία <https://www.aljazeera.com/news/2021/6/4/opcw-suspects-17-instances-of-chemical-weapons-use-in-syria>

¹⁸ Περισσότερα στην έκθεση του Παγκόσμιου Προγράμματος Σίτισης (WFP) σχετικά με την κατάσταση έκτακτης ανάγκης στην Συρία. Διαθέσιμο στο https://docs.wfp.org/api/documents/WFP-0000112561/download/?_ga=2.68637137.159448981.1623939008-692018387.1623939008

Επίσης στο Αφγανιστάν, χώρα προέλευσης ενός μεγάλου αριθμού ανήλικων αιτούντων άσυλο, το πολιτικοθησκευτικό κίνημα των Ταλιμπάν που εφαρμόζει με τον πιο σκληρό τρόπο την σάρια από το 2010 έχει καταφέρει να απλώσει την εξουσία του στα περισσότερα μέρη της χώρας, και είναι υπεύθυνο, μαζί με άλλα αντί-κυβερνητικά στοιχεία και το Ισλαμικό Κράτος της Επαρχίας Χορασαν (ISKP) για το 63% των απωλειών. Παρόλο που οι δυνάμεις των Ταλιμπάν αρνούνται το γεγονός της παιδικής στράτευσης, εκθέσεις οργανισμών συμπεριλαμβανομένου της Γενικής Συνέλευσης του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. το 2017¹⁹ έδειξαν πως παιδιά στρατεύονται και χρησιμοποιούνται για επιθέσεις αυτοκτονίας, για να βοηθήσουν στην συλλογή πληροφοριών και για να εγκαταστήσουν εκρηκτικούς μηχανισμούς. Ένας από τους λόγους για τους οποίους ανήλικα παιδιά εντάσσονται στις δυνάμεις των Ταλιμπάν είναι τα οικονομικά προβλήματα σε συνδυασμό με την ανία.²⁰ Συχνά τα αγόρια πέφτουν θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης μέσα στα στρατιωτικά σώματα, παρόλο που αυτό απαγορεύεται από τον ισλαμικό νόμο. Το Αφγανιστάν είναι μια χώρα στην οποία σχεδόν το 50% του πληθυσμού της είναι μικρότεροι των 15 χρόνων. Στατιστικά στοιχεία του 2018 έδειξαν ότι στις απώλειες αμάχων το 28% ήταν παιδιά²¹ και πως η χώρα είναι από αυτές με τις μεγαλύτερες καταστροφές στην εκπαίδευση και στην στρατιωτική χρήση των σχολείων από το 2013 έως το 2017.

Επομένως, λαμβάνοντας υπόψιν τις παραπάνω συνθήκες και τον βαθμό εμφάνισης της βίας φαίνεται λογική η απόφαση των ανήλικων να εγκαταλείψουν την χώρα στην οποία έχουν γεννηθεί και μεγαλώσει αναζητώντας καλύτερο μέλλον.

Όσον αφορά τους λόγους μη συνοδείας, σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών υπάρχουν πολύ και διαφορετικοί λόγοι κατά τους οποίους ένα παιδί βρίσκεται ασυνόδευτο. Σε μερικές περιπτώσεις το μεταναστευτικό ταξίδι ξεκινά χωρίς γονείς μιας και αυτοί μπορεί να έχουν πέσει θύματα βίας ή θανάτου στην χώρα προέλευσης, και σε άλλες γιατί ο ανήλικος έρχεται αντιμέτωπος με καταστάσεις βίας μέσα στην ίδια του την οικογένεια τις οποίες προσπαθεί να ξεπεράσει

¹⁹ Έκθεση του Γ.Γ. Συμβουλίου Ασφαλείας σχετικά με τα παιδιά και τις ένοπλες συγκρούσεις. Διαθέσιμο στο https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/a_72_361.pdf

²⁰ Συνήθως κορίτσια και γυναίκες δεν επιλέγονται για ένταξη σε στρατιωτικά σώματα αφού η θέση τους από τους Ταλιμπάν είναι έντονα στοχοποιημένη και περιορισμένη. Τα κορίτσια δεν είναι ελεύθερα να πηγαίνουν σχολείο και σε κάθε άλλη περίπτωση στοχοποιούνται.

²¹ Το 2019 λόγω των μεγάλων απωλειών ανήλικου πληθυσμού, οι οργάνωση Save The Children ένταξε το Αφγανιστάν στις 10 χειρότερες χώρες του κόσμου για να είσαι παιδί.

μεταναστεύοντας. Επιπλέον υπάρχουν περιπτώσεις όπου ο ανήλικος ξεκινά το ταξίδι μόνος με την ελπίδα να επανενωθεί με το οικογενειακό του πλαίσιο, αλλά και περιπτώσεις που καταλήγει μόνος και ασυνόδευτος κατά την διάρκεια του ταξιδιού λόγω διάφορων κοινωνικοπολιτικών εξελίξεων.²²

Στο ταξίδι που ακολουθούν, οι ασυνόδευτοι ανήλικοι γίνονται μέρος ευρύτερων μεικτών μεταναστευτικών ροών όπου κατά την διάρκεια άφιξης τους στην χώρα προορισμού, μπορούν να καταθέσουν αίτηση ασύλου και στην συνέχεια να αναγνωριστούν ως πρόσφυγες από τις κυβερνητικές αρχές.

²² Πολλά παιδιά μπορεί να καταλήγουν μόνα τους στην χώρα προορισμού αφού έχουν ταξιδέψει με γονείς ή συγγενικά τους πρόσωπα, λόγω θανάτου αυτών ή λόγω απέλασης τους. Υπάρχουν επίσης περιπτώσεις όπου γονείς μετανάστευσαν με τα παιδιά τους πριν τα εγκαταλείψουν κατά την διάρκεια του ταξιδιού προς την χώρα προορισμού, ή και που οι ίδιοι οι ανήλικοι εγκατέλειψαν το οικογενειακό τους πλαίσιο.

1.3 Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ:

Όπως εκτέθηκε και στην αρχή της ενότητας, η Ελλάδα είναι από το 2015 μια από τις πρώτες χώρες, από την οποία περνάει ο μεγαλύτερος όγκος μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών που προέρχονται από την Μέση Ανατολή, μιας και αποτελεί όχι μόνο πύλη για την άφιξη στα Βαλκάνια αλλά σταυροδρόμι μεταξύ Ανατολής – Δύσης και Ευρωπαϊκού Βορρά – Ευρωπαϊκού Νότου. Λόγω της απουσίας νόμιμων διαύλων άφιξης στην χώρα, οι περισσότεροι ασυνόδετοι ανήλικοι περνάνε παράνομα την χώρα, φτάνοντας κυρίως πρώτα στα νησιά και στην συνέχεια κάνουν αίτηση ασύλου.

Μια από τις βασικές εισόδους στην Ελλάδα αποτελεί εκείνη μέσω Τουρκίας, όπου οι ασυνόδετοι ανήλικοι πρόσφυγες παραμένουν για κάποιο διάστημα σε παραλιακές πόλεις όπως η Σμύρνη και το Μπόντρουμ, μέχρι να συγκεντρώσουν το συγκεκριμένο ποσό που απαιτείται²³ από τον διακινητή τους, έτσι ώστε να περάσουν με διάφορα μέσα στην απέναντι πλευρά. Ένα από τα πιο συνηθισμένα μέσα είναι με βάρκα (10μετρη φουσκωτή λέμβο) από τις ακτές της Τουρκίας προς τα νησιά Χίος, Σάμος και Λέσβος γεγονός που εξηγεί και την ασφυκτική κατάσταση και τις απαράδεκτες συνθήκες διαβίωσης που έχουν δημιουργηθεί στα νησιά τα τελευταία χρόνια. Το ταξίδι διαρκεί περίπου μία ώρα, όταν οι συνθήκες το επιτρέπουν και η τιμή διαμορφώνεται από τον τύπο της βάρκας, τα άτομα που θα βρίσκονται σε αυτήν, την καιρικές συνθήκες και την σχέση που έχουν αναπτύξει οι πρόσφυγες με τους διακινητές. Είναι γεγονός ότι αυτό ο τρόπος μεταφοράς είναι από τους πιο επικίνδυνους, λόγω των ανθρωπιστικών δραμάτων που έχουν σημειωθεί στο Αιγαίο τα τελευταία χρόνια.

Στο παρόν σημείο αξίζει να αναφερθεί πως τα δίκτυα διακίνησης έχουν αναπτύξει μια ολόκληρη παράνομη οικονομία πίσω από το ίδιο το ταξίδι που περιλαμβάνει πλαστά διαβατήρια, άδειες εργασίας, ιδιοκτήτες σπιτιών που νοικιάζουν τα σπίτια τους ως κοιτώνες μεταναστών και προσφύγων, μέχρι και μίνι μάρκετ που πουλάνε σωσίβια για το ταξίδι, κάνοντας φανερά τα οπορτουριστικά κριτήρια με τα οποία οι διακινητές αντιλαμβάνονται την παράνομη και επικίνδυνη διακίνηση ανθρώπων.

²³ Σε συνεντεύξεις που έχουν πραγματοποιηθεί διαπιστώθηκε πως το ταξίδι από την Συρία μέχρι και την Γερμανία μπορεί να κοστίσει για ένα άτομο γύρω στα 8.000€. Παρόλα αυτά υπάρχουν ισχυρισμοί προσφύγων πως το τελικό ποσό που κλήθηκαν να πληρώσουν ήταν πολύ μεγαλύτερο από αυτό που είχε συμφωνηθεί αρχικά. <https://www.voanews.com/middle-east/syria-europe-price-they-pay>

Ωστόσο, η εσωτερική οργάνωση των διακινητών δεν έχει ιεραρχική μορφή (όπως για παράδειγμα την δομή που παρουσιάζουν τρομοκρατικές οργανώσεις ή η μαφία), είναι όμως ένα μεγάλο δίκτυο υποκειμένων που δρουν ανεξάρτητα αλλά ταυτόχρονα συνδεδεμένα, σε αρκετές χώρες. Μέσα σε αυτό το δίκτυο υπάρχουν έμπιστοι διαμεσολαβητές «leaders» από διαφορετικές εθνοτικές και εθνικές ομάδες που «ηγούνται» των διαδικασιών και προσφέρουν πληροφορίες οι οποίοι πολλές φορές είναι και οι ίδιοι πρόσφυγες/ μετανάστες ή έχουν κάνει το ίδιο ταξίδι λειτουργώντας ως οδηγοί και αναπτύσσοντας κοινωνικούς δεσμούς με τους «πελάτες» τους.

Ταυτόχρονα όμως οι εν λόγω αμοιβαίοι δεσμοί που αναπτύσσονται δεν αποκλείουν την πιθανότητα να μετατραπούν σε μια κατάσταση εξαπάτησης και εκμετάλλευσης, ειδικότερα όταν εμπλέκουν ευάλωτα και ασυνόδευτα ανήλικα παιδιά. Υπάρχει μια πληθώρα από παραδείγματα όπου πρόσφυγες εξαπατήθηκαν και οι διακινητές τους τους λήστεψαν, αφήνοντας τους χωρίς τα υπάρχοντα τους και χρήματα με σκοπό την εκμετάλλευση.²⁴ Σε αυτές τις περιπτώσεις βλέπουμε και την διαφοροποίηση μεταξύ εμπορίας ανθρώπων και της παράνομης μεταφοράς μεταναστών και προσφύγων.

Η θεμελιώδης διαφορά μεταξύ των δύο είναι ο όρος εκμετάλλευση, όπου εντοπίζεται στην εμπορία ανθρώπων ως κύριο χαρακτηριστικό της, αλλά όχι πάντοτε και στην παράνομη μεταφορά ανθρώπων. Ακόμα η παράνομη μεταφορά υποδηλώνει την υποβοηθούμενη παράνομη είσοδο σε ξένη χώρα κάτι που δεν περιλαμβάνεται απαραίτητα σε όλες τις περιπτώσεις εμπορίας ανθρώπων.²⁵ (Αυτά τα δύο μπορούν να λειτουργούν και συνδυαστικά).

Τελικά η κατάσταση αυτή δείχνει ένα ακόμα ρίσκο που ανήλικοι πρόσφυγες καλούνται να πάρουν με σκοπό την είσοδο τους στην χώρα όπου με την άφιξη τους, καλούνται να αντιμετωπίσουν μια σειρά πολύπλοκων και χρονοβόρων διαδικασιών και πολιτικών που περιλαμβάνουν ελέγχους και συνεντεύξεις για να διαπιστωθεί το αν πληρούνται οι προϋποθέσεις για την παροχή διεθνούς προστασίας στα κέντρα υποδοχής.

²⁴ “Desperate journeys. Refugees and migrants arriving in Europe and in Europe’s borders”, Έκθεση UNHCR, January 2018

²⁵ Human trafficking and migrant smuggling, United Nations Office on Drugs and Crime <https://www.unodc.org/e4j/en/secondary/human-trafficking-and-migrant-smuggling.html>

2. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

2.1 ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ:

Σύμφωνα με την Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων²⁶, όλοι οι αιτούντες άσυλο, για να αναγνωριστούν ως πρόσφυγες και να λάβουν την απαραίτητη προστασία θα πρέπει να προσκομίσουν αποδεικτικά που να τεκμηριώνουν ότι στην χώρα από όπου προέρχονται διώχθηκαν στο παρελθόν ή έχουν «*δεδικαιολογημένο φόβο διώξεως λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων*». Ο πρόσφυγας σύμφωνα με το άρθρο 2 είναι υποχρεωμένος να τηρεί και να συμμορφώνεται με τους νόμους της χώρας στην οποία βρίσκεται. Με την σειρά τους τα συμβαλλόμενα κράτη είναι υποχρεωμένα να χορηγούν διεθνή προστασία (άσυλο ή επικουρική προστασία) σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που ορίζει το δίκαιο και να εφαρμόζουν ίση μεταχείριση ανεξαρτήτως των χαρακτηριστικών του, δηλαδή ως προς την εθνότητα, την χώρα καταγωγής και την θρησκεία. Όσον αφορά την θρησκεία υπάρχει πλήρης ελευθερία για άσκηση. Τα παραπάνω βρίσκονται στα άρθρα 3 και 4 της Σύμβασης. Η Σύμβαση του 1951 δεν περιλαμβάνει κάποια συγκεκριμένη διάταξη αποκλειστικά για ανήλικους πρόσφυγες όμως αφού δεν αναφέρονται ηλικιακά όρια η γενική προστασία που απορρέει από τις διατάξεις της επεκτείνεται σε παιδιά και νέους.

Το δικαίωμα στο άσυλο αναφέρεται σε μία ακόμα πιο συγκεκριμένη διεθνή σύμβαση, την Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού²⁷, στο άρθρο 22 όπου προβλέπεται ότι «*τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου ένα παιδί, τα οποίο επιζητεί να αποκτήσει το νομικό καθεστώς του πρόσφυγα ή που θεωρείται πρόσφυγας δυνάμει των κανόνων και των διαδικασιών του ισχύοντος διεθνούς ή εθνικού δικαίου, είτε αυτό είναι μόνο είτε συνοδεύεται από τους γονείς του ή από οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο, να χαίρει της κατάλληλης προστασίας και ανθρωπιστικής βοήθειας (...)*» Στην Σύμβαση διατυπώνεται επίσης ότι τα κράτη θα πρέπει να διευκολύνουν τον ανήλικο να

²⁶ Με την απόφαση 429 (V) της 14ης Δεκεμβρίου 1950, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών συγκάλεσε Διάσκεψη Πληρεξουσίων, υιοθέτησε, την 28η Ιουλίου 1951, τη Σύμβαση για το Καθεστώς των Προσφύγων <http://www2.ohchr.org/english/law/refugees.htm>

²⁷ Με την απόφαση 44/125 της 20^{ης} Νοεμβρίου του 1989, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, υιοθέτησε την 20^η Σεπτεμβρίου 1990, την Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Κυρώθηκε με τον Ν. 2101 της 2/2 Δεκεμβρίου 1992 : κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΦΕΚ 192, τ. Α')

υπαχθεί στο καθεστώς του πρόσφυγα, χωρίς να είναι υποχρεωμένα να του χορηγήσουν άσυλο, αφού η χορήγηση του ασύλου δεν αποτελεί ατομικό δικαίωμα. Σύμφωνα με την σύμβαση τα κράτη είναι υποχρεωμένα να διορίζουν κηδεμόνα ή σύμβουλο καθώς και έναν νομικό εκπρόσωπο σε περιπτώσεις που βρεθεί στην επικράτεια τους κάποιο παιδί που στερείται την οικογένεια του.

2.2 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ:

Πριν προβούμε στην ανάλυση του ευρωπαϊκού πλαισίου προστασίας πρέπει να αναφερθεί πως από το 1999 έχουν γίνει προσπάθειες στην Ε.Ε. για την δημιουργία ενός ενιαίου συστήματος ασύλου για την βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό του νομοθετικού πλαισίου. Στο σύστημα έχουν πλέον συμφωνηθεί νέοι κανόνες με υψηλά και κοινά κριτήρια, και ισχυρή διακρατική συνεργασία των μελών έτσι ώστε να εξασφαλισθεί ότι οι αιτούντες άσυλο θα αντιμετωπίζονται ισότιμα σε ένα ανοιχτό και δίκαιο σύστημα όπου και να καταθέτουν το αίτημα τους. Οι βάσεις έχουν μπει με 5 κανονισμούς και οδηγίες οι οποίοι αναφέρονται παρακάτω.

Αρχικά εντοπίζουμε την αναθεωρημένη οδηγία για την διαδικασία ασύλου, Οδηγία 2013/32/ΕΕ, σχετικά με κοινές διαδικασίες για την χορήγηση και την ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας²⁸: Η οδηγία αυτή εφαρμόζεται σε όλες τις περιπτώσεις αίτησης διεθνούς προστασίας και το κάθε κράτος ορίζει αρμόδια καταρτισμένη αρχή για την εξέταση των αιτήσεων ασύλου. Τα κράτη πρέπει να μεριμνούν για την πρόσβαση στην διαδικασία, και την αποτελεσματικότητα της διαδικασίας για να μην υπερβαίνει τους 6 μήνες, χορηγώντας παράλληλα δικαίωμα προσωρινής παραμονής μέχρι να τελεσφορήσει η υπόθεση. Με την εν λόγω οδηγία θεσπίζονται ακόμα αναλυτικές προϋποθέσεις και ειδικές οδηγίες για την διαδικασία εξέτασης των αιτήσεων από τα κράτη και προϋποθέσεις λήψης αποφάσεων, όπως και εγγυήσεις και υποχρεώσεις των αιτούντων. Παρέχεται η ευκαιρία προσωπικής συνέντευξης του αιτούντα από το προσωπικό της αποφαινόμενης αρχής, και ιατρική εξέταση, η δωρεάν παροχή νομικών και διαδικαστικών πληροφοριών σχετικά με την διαδικασία και η δωρεάν νομική συνδρομή και εκπροσώπηση στις διαδικασίες άσκησης ένδικου μέσου σε όλα τα στάδια της διαδικασίας. Να σημειωθεί βέβαια ότι υπάρχουν εγγυήσεις για τους ασυνόδευτους ανήλικους και ειδικότερα η υποχρέωση να καθορίζεται εξειδικευμένος εκπρόσωπος γι' αυτούς. Κατά την εφαρμογή της διαδικασίας ορίζεται επίσης πως θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψιν το μείζον συμφέρον όλων των παιδιών ενώ ακόμα, καθορίζεται η διαδικασία ανάκλησης του αιτήματος ασύλου και ο ρόλος του UNHCR. Επιπλέον, διαμορφώνεται η έννοια της ασφαλούς

²⁸ Οδηγία 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013 , σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32013L0032>

χώρας καταγωγής, ο εθνικός χαρακτηρισμός τρίτων χωρών ως ασφαλών χώρων καταγωγής, η έννοια των ασφαλών τρίτων χωρών και η έννοια της ευρωπαϊκής ασφαλούς τρίτης χώρας. Σημαντική εγγύηση αποτελεί το γεγονός ότι η οδηγία περιορίζει την κράτηση ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, ιδίως ανηλίκων και ασυνόδευτων παιδιών και εισάγει ειδικές συνθήκες υποδοχής στις εγκαταστάσεις κράτησης, και καθορίζει ότι η πρόσβαση στην απασχόληση για τους αιτούντες άσυλο παρέχονται εντός εννέα μηνών.

Ακολουθεί η αναθεωρημένη οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής, Οδηγία 2013/33/ΕΕ²⁹, σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία η οποία εφαρμόζεται σε όλες τις περιπτώσεις όπου υπήκοοι τρίτων χωρών και ανιθαγενείς ασκούν αίτηση για παροχή διεθνούς προστασίας στα κράτη μέλη. Τα κράτη μέλη υποχρεούνται να ενημερώνουν τους δικαιούχους για τις παροχές που προβλέπονται και για τις υποχρεώσεις προς τις οποίες πρέπει να συμμορφώνονται σε σχέση με τις συνθήκες υποδοχής. Εντούτοις, αξίζει να αναφερθεί πως στην οδηγία θεσπίζονται και εναρμονίζονται οι συνθήκες υποδοχής σε όλο το επίπεδο της ένωσης. Οι συνθήκες αυτές συνοπτικά περιλαμβάνουν βασικά δικαιώματα όπως η πρόσβαση στην στέγαση, την τροφή και τον ρουχισμό, την παροχή οικονομικών βοηθημάτων, την διατήρηση ενός αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης και την ιατρική και ψυχολογική περίθαλψη. Ακόμα, σύμφωνα με την οδηγία οι αιτούντες μπορούν αν έχουν πρόσβαση στην απασχόληση εντός 9 μηνών και στην εκπαίδευση για τα παιδιά κάτω των 18 ετών. Εξασφαλίζεται επίσης η υποχρέωση των κρατών να χορηγούν έγγραφο στο όνομα του αιτών που να πιστοποιεί ότι επιτρέπεται να παραμείνει στο έδαφος του κράτους μέλους για το διάστημα που εκκρεμεί ή εξετάζεται η αίτηση, σε διάστημα τριών ημερών από την πρώτη υποβολή αίτησης παροχής διεθνούς προστασίας. Όσον αφορά τα ευάλωτα άτομα θα πρέπει να διενεργείται ατομική αξιολόγηση προκειμένου να αξιολογηθούν οι ανάγκες τους.

Στην παρούσα οδηγία, αντικείμενα ιδιαίτερης μέριμνας αποτελούν τα παιδιά, τα ασυνόδευτα παιδιά και τα θύματα βασανιστηρίων και βίας. Στην περίπτωση των ασυνόδευτων παιδιών που υποβάλλουν αίτηση για ασυλία, η οδηγία καθορίζει ότι θα πρέπει να τους παρέχεται ειδικευμένος αντιπρόσωπος προκειμένου να τα συνδράμει με

²⁹ Οδηγία 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32013L0033>

βάση πάντα την αρχή του μείζονος συμφέροντος του παιδιού. Σύμφωνα με άρθρο 24 καθορίζονται οι συνθήκες διαμονής των ασυνόδευτων ανήλικων. Επιπλέον, για τα παιδιά άνω των 16 ετών υπάρχει η δυνατότητα να τοποθετούνται σε κέντρα φιλοξενίας για ενήλικους εάν είναι αυτός προς το μείζον συμφέρον τους. Καθορίζεται πως τα αδέρφια θα πρέπει να μένουν ενωμένα και πως τα μέλη πρέπει να κινούν τις διαδικασίες αναζήτησης της οικογένειας του ανήλικου με την βοήθεια διεθνών ή άλλων οργανώσεων. Όσον αφορά την κράτηση των ασυνόδευτων ανήλικων αυτό θα πρέπει να συμβαίνει μόνο σε εξαιρετικές περιστάσεις, ποτέ σε σωφρονιστικά τμήματα και πάντοτε ξεχωριστά από τους ενήλικες.

Πέρα των άνω οδηγιών, στο ευρωπαϊκό πλαίσιο προστασίας προστίθεται η αναθεωρημένη Οδηγία 2011/95/ΕΕ³⁰ για την αναγνώριση που σχετίζεται με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας. Στην οδηγία αυτή καθορίζεται ο τρόπος αξιολόγησης των αιτήσεων διεθνούς προστασίας από τις αρμόδιες υπηρεσίες, καθορίζονται οι υπεύθυνοι δίωξης ή σοβαρής βλάβης, προστασίας, η υπεύθυνοι εγχώριας προστασίας.

Πέραν αυτών, με ειδικές διατάξεις φαίνεται η αναγνώριση του προσώπου ως πρόσφυγα, και το προσφυγικό καθεστώς, όπως και η αναγνώριση επικουρικής προστασίας και η παύση αυτής. Στην οδηγία καθορίζονται και οι αρχές της διεθνούς προστασίας όπως η αρχή της μην επαναπροώθησης, η ενημέρωση, η αρχή της οικογενειακής ενότητας και σε μεγάλο βαθμό άλλα δικαιώματα που συναντάμε στην Σύμβαση της Γενεύης.

Σημαντικό στοιχείο της οδηγίας είναι πως στο άρθρο 31 υπάρχουν διατάξεις αποκλειστικά για τους ασυνόδευτους ανήλικους, από τις οποίες πηγάζει η υποχρέωση των κρατών να λαμβάνουν μέτρα για την αναγκαία εκπροσώπηση τους από κηδεμόνα, αρμόδια οργάνωση, ή οποιαδήποτε άλλη μορφή εκπροσώπησης, η υποχρέωση μέριμνας των κρατών για την κάλυψη των αναγκών των ασυνόδευτων ανήλικων, η μέριμνα για τοποθέτηση μαζί με άλλους συγγενείς, ή οικογένεια που θα έχει την

³⁰ Οδηγία 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32011L0095>

επιμέλεια τους, ειδικά κέντρα φιλοξενίας ανηλίκων ή άλλα καταλύματα και η αναζήτηση της οικογένειας τους πάντα λαμβάνοντας υπόψιν την αρχή του μείζονος συμφέροντος του παιδιού.

Ένα βασικό στοιχείο του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου, που αναλύθηκε παραπάνω, αποτελεί και ο Αναθεωρημένος Κανονισμός του Δουβλίνου, ο Κανονισμός 604/2013 (γνωστός ως Δουβλίνο III)³¹, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα. Ο κανονισμός κατοχυρώνει ένα καινούργιο σύστημα το οποίο θα εντοπίζει έγκαιρα τα προβλήματα που προκύπτουν στα εθνικά συστήματα ασύλου και υποδοχής και θα αντιμετωπίζει τα αίτια του για την πρόληψη των κρίσεων.

Στο περιεχόμενο του κανονισμού, σημειώνονται κατά σειρά σπουδαιότητας οι αρχές και τα κριτήρια για τον προσδιορισμό της υπεύθυνης χώρας, σύμφωνα με τα οικογενειακά κριτήρια, την πρόσφατη κατοχή θεώρησης ή άδειας διαμονής σε κράτος μέλος της ΕΕ, και το αν ο αιτών εισήλθε στην ένωση παράνομα η νόμιμα. Η εξέταση αίτησης ασύλου γίνεται από ένα μόνο κράτος μέλος, το οποίο και διατηρεί το δικαίωμα να προωθή τον αιτούντα σε ασφαλή τρίτη χώρα σύμφωνα με την οδηγία 2013/32/ΕΕ. Τα κράτη μέλη υποχρεώνονται για ακόμη μια φορά ενημερώνουν των αιτούντα για όλες τις διαδικασίες που τους αφορούν όπως για παράδειγμα την συνέντευξη.

Επιπλέον, ο παρόν κανονισμός προσφέρει αναλυτικές εγγυήσεις για την προστασία των ανηλίκων όπως για παράδειγμα ο καθορισμός εκπροσώπου από τα κράτη μέλη, ο οποίος είναι υπεύθυνος για την εξασφάλιση των καλύτερων συμφερόντων των ανηλίκων, και ανταλλαγή πληροφοριών στα συστήματα των κρατών μελών για τον εντοπισμό των υπόλοιπων μελών της οικογένειας του ανήλικου. Όσον αφορά το υπεύθυνο κράτος σε αυτήν την περίπτωση, αρμόδιο είναι εκείνο όπου βρίσκεται νομίμως κάποιο μέλος της οικογένειας του. Η διαδικασία της επανένωσης γίνεται σε περίπτωση που αποδειχθεί από την ατομική εξέταση ότι ο ανήλικος έχει συγγενή που μπορεί να αναλάβει την φροντίδα του σε άλλο κράτος μέλος. Σε κάθε άλλη περίπτωση όπου οι οικογένεια μπορεί να είναι διαχωρισμένη σε διαφορετικά κράτη - μέλη η

³¹ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 604/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32013R0604>

απόφαση για το ποιο θα είναι το υπεύθυνο κράτος λαμβάνεται με βάση το μείζον συμφέρον του ασυνόδευτου ανηλίκου.

Στον κανονισμό επαναλαμβάνονται οι υποχρεώσεις του υπεύθυνου κράτους μέλους και η διαδικασία παύσης των ευθυνών του. Καθορίζονται οι διαδικασίες αιτήματος αναδοχής καθώς και ο τρόπος απάντησης σε αυτό από το υπεύθυνο κράτος μέλος, με αποδεικτικά στοιχεία και έμμεσες αποδείξεις. Στις διαδικαστικές εγγυήσεις του κράτους μέλους προβλέπεται η κοινοποίηση της απόφασης της μεταφοράς στο ενδιαφερόμενο πρόσωπο ή στον νομικό ή άλλο σύμβουλο του ενδιαφερόμενου. Σε περίπτωση κίνδυνου διαφυγής του προσώπου αυτό δύναται να κρατείται για να διασφαλιστούν οι διαδικασίες της μεταφοράς, όμως για σύντομο χρονικό διάστημα και μέχρι την εκτέλεση της μεταφοράς. Πριν την μεταφορά ανταλλάσσονται οι συναφείς πληροφορίες για το πρόσωπο και την υγεία του.

Σε περίπτωση που διαπιστωθεί ότι ο μηχανισμός μπορεί να υπονομευθεί από ιδιαίτερη πίεση στο σύστημα ασύλου κάποιου κράτους μέλους, η Επιτροπή και η ΕΥΥΑ καλούν αυτό να καταρτίσει σχέδιο προληπτικής δράσης, το οποίο υποβάλλει στο Συμβούλιο και την Επιτροπή, που ενημερώνει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο δύνανται, καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας, να συζητούν και να παρέχουν κατευθύνσεις για τυχόν μέτρα αλληλεγγύης, εφόσον κρίνουν ότι ενδείκνυνται. Στο κάθε κράτος μέλος μπορούν να κοινοποιηθούν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για τον αιτούντα για διασταύρωση πληροφοριών και κάλυψη των διαδικασιών στο μέτρο που αυτό είναι απαραίτητο, εντός των προθεσμιών και τηρώντας την ασφάλεια και προστασία των προσωπικών δεδομένων, εξασφαλίζοντας το απόρρητο.

Σε καμία των περιπτώσεων δεν θα μπορούσε να μην αναφερθεί ο αναθεωρημένος κανονισμός Eurodac ή αλλιώς Κανονισμός 603/2013³². Το Eurodac είναι η

³² Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 603/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τη θέσπιση του «Eurodac» για την αντιπαραβολή δακτυλικών αποτυπωμάτων για την αποτελεσματική εφαρμογή του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 604/2013 για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα και σχετικά με αιτήσεις της αντιπαραβολής με τα δεδομένα Eurodac που υποβάλλουν οι αρχές επιβολής του νόμου των κρατών μελών και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για σκοπούς επιβολής του νόμου και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1077/2011 σχετικά με την ίδρυση Ευρωπαϊκού Οργανισμού για τη Λειτουργική Διαχείριση Συστημάτων ΤΠ Μεγάλης Κλίμακας στον Χώρο Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0603>

πανευρωπαϊκή βιομετρική βάση δεδομένων για την αντιπαραβολή δαχτυλικών αποτυπωμάτων των αιτούντων άσυλο που λειτουργεί από το 2003 ως ένα επιτυχές εργαλείο πληροφόρησης, με στόχο την διευκόλυνση του προσδιορισμού του υπεύθυνου κράτους μέλους αλλά και την επιβολή του νόμου για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και άλλων αξιόποινων εγκλημάτων.

Αναλυτικότερα και όσον αφορά τους αιτούντες άσυλο και όσων διέσχισαν τα σύνορα παρανόμως, τα δαχτυλικά τους αποτυπώματα πρέπει να λαμβάνονται εντός 72 ωρών και να διαβιβάζονται στο σύστημα, το οποίο μπορεί να βοηθήσει στην διαπίστωση αν έχει ήδη υποβληθεί αίτημα ασύλου σε κάποια άλλη χώρα της Ε.Ε.. Τα εν λόγω στοιχεία διαγράφονται μόλις αποκτηθεί η ιθαγένεια χώρας της Ε.Ε. Σημαντικό είναι ότι τα δεδομένα του συστήματος δεν μπορούν να ανταλλάσσονται με τρίτες χώρες και ότι οι έλεγχοι επιβολής του νόμου διενεργούνται ως έσχατη λύση με αυστηρούς όρους πρόσβασης. Στην άρνηση αριθμού αιτούντων άσυλο να συνεργαστούν για την καταχώρηση των δαχτυλικών αποτυπωμάτων η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκδωσε νέο έγγραφο για τις πιθανές βέλτιστες πρακτικές. Ο κανονισμός αυτός συμβάλει επιβοηθητικά στον κανονισμό Δουβλίνο III και άρχισε να εφαρμόζεται στις 20 Ιουλίου του 2015.

Αξίζει να σταθούμε και στην ιδιαίτερη σημασία της δημιουργίας της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο με τον Κανονισμός 439/2010³³ για την ίδρυση της υπηρεσίας. Η εν λόγω υπηρεσία έχει ως σκοπό την ενίσχυση της συνεργασίας ανάμεσα στα κράτη μέλη πάνω σε θέματα ασύλου, την υποστήριξη των κρατών όπου τα συστήματα τους δέχονται ιδιαίτερες πιέσεις και την βελτίωση της εφαρμογής του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου. Η EASO, όπως είναι ευρύτερα γνωστή, ενθαρρύνει την ανταλλαγή και την συγκέντρωση καλών πρακτικών, την κατάρτιση, την πληροφόρηση των κρατών σε περιπτώσεις κινδύνου μαζικής εισροής αιτημάτων ασύλου. Τέλος έχει την δυνατότητα αποστολής καταρτισμένης ομάδας υποστήριξης για το άσυλο μετά από κατάρτιση επιχειρησιακού σχεδίου από κοινού με το κράτος μέλος.

³³ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 439/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Μαΐου 2010, για την ίδρυση Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=celex:32010R0439>

2.3 ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ:

Οι παραπάνω οδηγίες και κανονισμοί όπως είναι φυσικό, έχουν με την σειρά τους μεταφερθεί και ενσωματωθεί στο εθνικό δίκαιο.

Ως προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2013/32/ΕΕ υπάρχει ο νόμος 4375/2016 για την «Οργάνωση και λειτουργία της Υπηρεσίας Ασύλου, Αρχής Προσφυγών, Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης, σύσταση Γενικής Γραμματείας Υποδοχής διατάξεις για την εργασία δικαιούχων διεθνής προστασίας και άλλες διατάξεις». ³⁴ Στο άρθρο 34 του Νόμου εντοπίζουμε τον ορισμό του ασυνόδευτου ανηλίκου ως: *«το πρόσωπο ηλικίας κάτω των 18 ετών, το οποίο φθάνει στην Ελλάδα, χωρίς να συνοδεύεται από πρόσωπο που ασκεί τη γονική του μέριμνα, σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία και για όσο χρόνο η γονική του μέριμνα δεν έχει ανατεθεί σε κάποιο άλλο πρόσωπο σύμφωνα με το νόμο και δεν ασκείται στην πράξη, ή ο ανήλικος που εγκαταλείπεται ασυνόδευτος μετά την είσοδό του στην Ελλάδα»*. Επιπλέον δίνεται και ο ορισμός του εκπρόσωπου ασυνόδευτου ανηλίκου ως: *«ο προσωρινός ή οριστικός επίτροπος του ανηλίκου ή το πρόσωπο που ορίζεται από τον αρμόδιο Εισαγγελέα Ανηλίκων ή, όπου δεν υπάρχει Εισαγγελέας Ανηλίκων, από τον Εισαγγελέα Πρωτοδικών για την προάσπιση των συμφερόντων του ανηλίκου αυτού. Ως εκπρόσωπος κατά το προηγούμενο εδάφιο, μπορεί να οριστεί και ο νόμιμος εκπρόσωπος νομικού προσώπου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Στην τελευταία περίπτωση, ο εκπρόσωπος του νομικού προσώπου μπορεί να εξουσιοδοτήσει άλλο πρόσωπο για την εκπροσώπηση του ανηλίκου κατά τις διαδικασίες του παρόντος.»*

Στο άρθρο 45 περιγράφεται η διαδικασία υποβολής αιτήσεων ασυνόδευτων ανηλίκων για παροχή διεθνούς προστασίας. Κατά την αρχή της διαδικασία διορίζεται επίτροπος ο οποίος εκπροσωπεί τον ανήλικο και μεριμνά για την διασφάλισή των δικαιωμάτων του, την εξασφάλιση της κατάλληλης νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης του, την ενημέρωση του σχετικά με τις διαδικασίες και την προετοιμασία του για την συνέντευξη, στην οποία καλείται και δύναται να παρίσταται. Στην παράγραφο 4 του άρθρου περιγράφεται η δυνατότητα των αρχών να παραπέμπουν τους ασυνόδευτους ανήλικους σε διαδικασίες διαπίστωσης της ανηλικότητας, σε περίπτωση αμφιβολίας σύμφωνα με τις διατάξεις της κοινής υπουργικής απόφασης αριθμ. 1982/16.02.2016

³⁴ Διαθέσιμος στο: <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/nomos-4375-2016>

(B'335)³⁵. Πριν από την εξέταση της αίτησης τους οι ασυνόδευτοι ανήλικοι ενημερώνονται σε γλώσσα που κατανοούν για τις μεθόδους που εφαρμόζονται και τις ενδεχόμενες συνέπειες των αποτελεσμάτων της διαδικασίας προσδιορισμού ηλικίας και τις συνέπειες της άρνησής τους να υποβληθούν στην διαδικασία αυτή.

Εξετάζοντας το άρθρο 46 βλέπουμε να επαναλαμβάνετε άλλο ένα σημαντικό στοιχείο που πρέπει να λάβουμε υπόψιν, αυτό της αποφυγής κράτησης ανηλίκων όπως περιγράφεται και στην οδηγία. Συγκεκριμένα, οι ασυνόδευτοι ανήλικοι σε εξαιρετικές περιπτώσεις και βάσει των σχετικών διατάξεων των ν. 3386/2005³⁶ και 3907/2011³⁷ παραμένουν υπό κράτηση ως έσχατη λύση και για μόνο λόγο την ασφαλή παραπομπή τους σε δομές φιλοξενίας ανηλίκων και ως ανώτατο όριο τις 25 μέρες. Οι ανήλικοι που έχουν χωριστεί από την οικογένεια τους και οι ασυνόδευτοι ανήλικοι πρέπει να κρατούνται χωριστά από ενήλικους κρατούμενους και με την δυνατότητα απασχόλησης με δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, παιχνιδιών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων που αρμόζουν στην ηλικία τους και απρόσκοπτη πρόσβαση στην εκπαίδευση.

³⁵ Η Κοινή Υπουργική Απόφαση σχετικά με την διαπίστωση της ανηλικότητας των αιτούντων διεθνή προστασία διαθέσιμη στο: <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/koini-ypourgiki-apofasi-1982-1522016>

³⁶ Νόμος 3386/2005 «Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια». Διαθέσιμος στο: <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/nomos-3386-2005>

³⁷ Νόμος 3907/2011 «Ίδρυση Υπηρεσίας Ασύλου και Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής, προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/115/EK «σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη – μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών» και λοιπές διατάξεις» Διαθέσιμο στο: <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/nomos-3907-2011>

2.4 Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗΣ ΤΟΥ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΟΥ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ

Στην Ελλάδα από το 2019 έχει συσταθεί η Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανήλικων, η οποία υπάγεται απευθείας στον Υπουργό Μετανάστευσης και Ασύλου. Η Γραμματεία είναι υπεύθυνη για τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την εποπτεία της εθνικής στρατηγικής για την προστασία των ασυνόδευτων ανήλικων και είναι επίσης υπεύθυνη για την διαχείριση αιτημάτων στέγασης και μετεγκατάστασης ασυνόδευτων ανήλικων, την εποπτεία και την αξιολόγηση των κέντρων φιλοξενίας και των εποπτευόμενων διαμερισμάτων, για ζητήματα κοινωνικής ένταξης και υποστήριξης καθώς και για την γενικότερη θεσμική προστασία των ασυνόδευτων ανήλικων.³⁸

Για την έναρξη της διαδικασίας προστασίας των ασυνόδευτων ανήλικων θα πρέπει πρώτα να εντοπιστούν τα παιδιά από τις αρμόδιες αρχές π.χ. στα κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης, στα οποία θα πρέπει να τους παραχθεί ιδιαίτερη φροντίδα και ενημέρωση σχετικά με τις διαδικασίες που θα ακολουθήσουν στην συνέχεια.³⁹ Στην περίπτωση εντοπισμού ασυνόδευτων ανήλικων θα πρέπει να ενημερωθεί ο εισαγγελέας ανηλίκων ή ο εισαγγελέας πρωτοδικών, ο οποίος θα καταστεί προσωρινά ως επίτροπος του ανηλίκου και θα ξεκινήσει τη διαδικασία για την προστασία του.

Συνοπτικά, εντός 72 ωρών από τον εντοπισμό του ασυνόδευτου ανήλικου θα πρέπει να γίνει ο διορισμός επιτρόπου από την εισαγγελία ανηλίκων / πρωτοδικών, και να ενημερωθεί παράλληλα η δομή φιλοξενίας για τον διορισμό του επιτρόπου και για τις υποθέσεις του συγκεκριμένου ανηλίκου. Παράλληλα θα πρέπει να πραγματοποιηθεί ενημερωτική συνάντηση με τον ασυνόδευτο ανήλικο για την ανταλλαγή των στοιχείων επικοινωνίας, και την παράδοση ενημερωτικού φυλλαδίου στην γλώσσα που γνωρίζει ο ανήλικος, με τις σχετικές πληροφορίες για τις διαδικασίες κατάθεσης αιτήματος ασύλου, τον ρόλο του επιτρόπου, την συνέντευξη κ.α. Μέσα σε μία εβδομάδα θα πρέπει να έχει καθοριστεί το κατάλληλο πλαίσιο διαμονής για τον ανήλικο, για παράδειγμα σε ξενώνα ασυνόδευτων ανήλικων ή σε ανάδοχη οικογένεια, και θα πρέπει να ενημερωθεί

³⁸ Περισσότερα για την Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων στο <https://migration.gov.gr/grammateies/eidiki-grammateia-prostasias-asynodeyton-anilikon/>

³⁹ Υπάρχουν φορές όπου ο εντοπισμός των ασυνόδευτων ανήλικων γίνεται εκτός των κέντρων υποδοχής από αστυνομικές αρχές ή από εκπροσώπους ΜΚΟ.

η Υπηρεσία Ασύλου και η Ειδική Γραμματεία Ασυνόδευτων Ανηλίκων για τον διορισμό του επιτρόπου και την υπόθεση του.

2.5 ΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ

Ο θεσμός της επιτροπείας με μια πρώτη ματιά περιλαμβάνει το δικαίωμα και την υποχρέωση ενός τρίτου προσώπου, πέρα των γονιών των παιδιών, για την επιμέλεια του ανήλικου προσώπου, την εκπροσώπηση του απέναντι στις εθνικές αρχές και σε νομικές διαδικασίες και για την γενικότερη προστασία του ανήλικου. Για τον συγκεκριμένο θεσμό υπάρχει πρόβλεψη στον ελληνικό αστικό κώδικα στις διατάξεις των άρθρων 1589⁴⁰ μέχρι 1654, και περιλαμβάνονται οι λόγοι ορισμού επιτρόπου, τα όργανα της επιτροπείας, τα είδη επιτροπείας και άλλα σημαντικά στοιχεία. Στην κατηγορία των ασυνόδευτων ανήλικων λόγω της ιδιαίτερης ευαλωτότητας της, κρίνεται λοιπόν απαραίτητο ο άμεσος διορισμός επιτρόπου.⁴¹

Στην οδηγία 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου συναντάμε τον ορισμό του εκπροσώπου ως *«πρόσωπο ή οργάνωση που έχει ορισθεί από τις αρμόδιες αρχές για να συνδράμει και να αντιπροσωπεύει ασυνόδευτο ανήλικο σε διαδικασίες που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία, ώστε να διασφαλίζει το μείζον συμφέρον του τέκνου και να ασκεί νομική ικανότητα για λογαριασμό του οσάκις είναι αναγκαίο. Σε περίπτωση που οργάνωση ενεργεί ως εκπρόσωπος, ορίζει ένα πρόσωπο υπεύθυνο για να επιτελεί τα καθήκοντά της όσον αφορά τον ανήλικο, σύμφωνα με την παρούσα οδηγία»*.⁴² Στην ίδια οδηγία απαιτείται και ο δίχως καθυστέρηση διορισμός επιτρόπου που θα ασκεί τα καθήκοντα του λαμβάνοντας υπόψιν του το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.⁴³

⁴⁰ Στο άρθρο καθορίζεται ότι ο ανήλικος τελεί υπό επιτροπεία όταν κανένας γονέας δεν έχει ή δεν μπορεί να ασκήσει τη γονική μέριμνα, όταν το δικαστήριο διορίσει επίτροπο κατά τα άρθρα 1532 και 1535 ή αναθέσει την άσκηση της γονικής μέριμνας σε τρίτον κατά τα άρθρα 1513 και 1514, καθώς και όταν συντρέχουν οι περιπτώσεις των άρθρων 1660 και 1661. Διαθέσιμο στο:

<https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/astikos-kodikas/arthro-1589-astikos-kodikas-poiioi-teloy-n-ypo>

⁴¹ Στο μέτρο αυτό καταλήγουν πολλοί διεθνείς οργανισμοί όπως η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και η Επιτροπή για τα δικαιώματα του παιδιού με γενικά σχόλια και κατευθυντήριες οδηγίες για τα ασυνόδευτα παιδιά που ζητούν άσυλο καθώς και μελέτες και έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί πάνω στο ζήτημα των ασυνόδευτων ανήλικων.

⁴² Ο ορισμός επαναλαμβάνεται στον Κανονισμό ΕΕ αριθμ. 604/2013.

⁴³ Οι διατάξεις αυτές μεταφέρθηκαν στην ελληνική νομοθεσία με τον Ν.4375/2016 και καθορίζουν το πρόσωπο εκπροσώπου του ανήλικου, τις υποχρεώσεις και τις αρμοδιότητες του, και τα δικαιώματα των ασυνόδευτων ανήλικων. Ο νόμος διαθέσιμος στο: <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/nomos-4375-2016>

2.6 ΠΡΟΦΙΛ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ

Το πρόσωπο που θα ασκεί την επιτροπεία του ανήλικου είναι αυτό που θα έχει άμεση επαφή με τον ανήλικο, θα γνωρίζει τις ανάγκες και την κατάσταση του και θα διασφαλίζει την προστασία του με κάθε δυνατό τρόπο λαμβάνοντας υπόψιν του το μέγιστο συμφέρον του ανήλικου. Όπως αναφέρθηκε ξανά είναι υπεύθυνος και για την εκπροσώπηση του. Για τους λόγους αυτούς έχει κριθεί λοιπόν απαραίτητο να προσφέρονται οι υπηρεσίες επιτροπείας σε επαγγελματικό και όχι σε εθελοντικό καθεστώς.⁴⁴ Θα πρέπει λοιπόν, στην θέση του επίτροπου να διορίζονται άτομα που έχουν εξειδικευμένες γνώσεις όπως είναι οι νομικές διαδικασίες του άσυλου και της μετανάστευσης, καθώς και τα απαραίτητα επαγγελματικά προσόντα που θα βοηθήσουν στην προσέγγιση και την επικοινωνία του επιτρόπου με τον ανήλικο, λαμβάνοντας υπόψιν της ιδιαίτερες και διαφορετικές αντιλήψεις και πολιτισμικές παραδόσεις.

Στο εγχειρίδιο του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (FRA)⁴⁵ αναφέρονται μερικά από τα προσόντα που είναι απαραίτητα για το προφίλ του επιτρόπου όπως α) η εμπειρογνωμοσύνη και η πείρα πάνω σε θέματα παιδικής προστασίας β) η πλήρη γνώση των εθνικών συστημάτων υγειονομικής περίθαλψης και εκπαίδευσης γ) η κατανόηση των διαφορετικών πολιτισμικών στοιχείων και η γνώση πάνω στα ζητήματα των δύο φύλων δ) η γνώση του νομικού πλαισίου προστασίας ασυνόδευτων ανήλικων. Τέλος, πέρα από τα προσόντα αυτά είναι αναγκαίο και απαραίτητο ο επίτροπος να υποβάλλεται σε έλεγχο ποινικού μητρώου και ιστορικού για την αποφυγή περιστατικών που θα έφερναν σε κίνδυνο ασυνόδευτους ανήλικους ή που θα παραβίαζαν τα δικαιώματά τους.

⁴⁴ «Ο θεσμός της επιτροπείας των ασυνόδευτων ανήλικων προσφύγων» Π. Νικολόπουλος. Άρθρο στο περιοδικό Συνήγορος. Διαθέσιμο στο: <https://ddp.gr/wp-content/uploads/2018/08/%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%BF%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%A3%CE%A5%CE%9D%CE%97%CE%93%CE%9F%CE%A1%CE%9F%CE%A3-%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%80%CE%B5%CE%AF%CE%B1.pdf>

⁴⁵ Εγχειρίδιο Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (FRA) «Επιτροπεία για τα παιδιά τα οποία στερούνται τη γονική φροντίδα» σελ. 36 Διαθέσιμο στο: <https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/f969615a-b82d-11e5-8d3c-01aa75ed71a1/language-el>

2.7 ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΡΟΛΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ:

Ο ρόλος που θα έχει ο επίτροπος απέναντι στον ασυνόδευτο ανήλικο που αιτείται διεθνή προστασία είναι καίριας σημασίας. Ο επίτροπος είναι το πρόσωπο αναφοράς του ανήλικου απέναντι σε ζητήματα που θα συναντήσει στις καθημερινές βασικές του ανάγκες όπως για παράδειγμα η στέγαση, η τροφή, η εκπαίδευση και η κοινωνική ένταξη. Ταυτόχρονα οφείλει να συνδέει τον ανήλικο με υπηρεσίες και οργανώσεις που θα παρέχουν επιπλέον υπηρεσίες σε αυτόν, κατάλληλες για την ηλικία και την ευημερία του όπως για παράδειγμα επισκέψεις σε μουσεία και χώρους δημιουργικής απασχόλησης κ.α.⁴⁶

Σημαντική είναι η εκπροσώπηση του ανήλικου πάνω στο άσυλο για να διασφαλίζεται μέσω του ρόλου του επιτρόπου, ότι οι αποφάσεις που λαμβάνονται για τον ασυνόδευτο ανήλικο διέπονται από την αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού⁴⁷. Ο επίτροπος είναι παρόν κατά την διάρκεια της διαδικασίας της προκαταγραφής από τον υπεύθυνο δημόσιο φορέα ενώ εξηγεί παράλληλα την διαδικασία στον ανήλικο, εκφράζει τις αντιρρήσεις του πάνω στην διαδικασία διαπίστωσης της ανηλικότητας και στην διενέργεια της συνέντευξης. Οι παραπάνω διαδικασίες και η επικοινωνία του επιτρόπου με τον ασυνόδευτο ανήλικο όπως είναι λογικό συνοδεύονται πάντοτε από ζωντανή ή τηλεφωνική παρουσία διερμηνέα, ο οποίος έχει την γνώση της μητρικής γλώσσας του ανήλικου.⁴⁸

⁴⁶ Εγχειρίδιο Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (FRA) «Επιτροπεία για τα παιδιά τα οποία στερούνται τη γονική φροντίδα» σελ. 69, Διαθέσιμο στο: <https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/f969615a-b82d-11e5-8d3c-01aa75ed71a1/language-el>

⁴⁷ Εγχειρίδιο Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (FRA) «Επιτροπεία για τα παιδιά τα οποία στερούνται τη γονική φροντίδα» σελ. 8, Διαθέσιμο στο: <https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/f969615a-b82d-11e5-8d3c-01aa75ed71a1/language-el>

⁴⁸ Εγχειρίδιο Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (FRA) «Επιτροπεία για τα παιδιά τα οποία στερούνται τη γονική φροντίδα» σελ. 68, Διαθέσιμο στο: <https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/f969615a-b82d-11e5-8d3c-01aa75ed71a1/language-el>

2.8 Η ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ:

Στην πραγματικότητα ο θεσμός της επιτροπείας αντιμετωπίζεται αρκετά προβλήματα στην εφαρμογή του. Ειδικότερα, το κύριο πρόβλημα που παρουσιάζεται είναι ο αριθμός των εισαγγελέων ανηλίκων που αναλαμβάνουν την επιτροπεία των ασυνόδευτων παιδιών, σε σχέση με τον τεράστιο αριθμό υποθέσεων που καλούνται να αναλάβουν, καθιστώντας έτσι το θεσμοθετημένο σύστημα επιτροπείας μη εφαρμοστέο στην πράξη.⁴⁹ Ταυτόχρονα απουσιάζει η απαιτούμενη εκπαίδευση πάνω στον σωστό χειρισμό των ζητημάτων όπως και το κατάλληλο υποστηρικτικό πλαίσιο από το κράτος προς τους εισαγγελείς που καλούνται να αναλάβουν χρέη επιτρόπου.

Ως εκ τούτου και για τους λόγους αυτούς προτείνεται η συνεργασία με δικηγόρους και εκπροσώπους οργανώσεων και δικτών όπως είναι για παράδειγμα το Δίκτυο Επιτρόπων της ΜΚΟ ΜΕΤΑδραση⁵⁰ για την αποτελεσματικότερη λειτουργία του συστήματος επιτροπείας. Μέσω του δικτύου αυτού πολλές είναι οι υποθέσεις για τις οποίες ο αρμόδιος εισαγγελέας Ανηλίκων και Πρωτοδικών ανάλογα την υπόθεση, έχει δώσει εξουσιοδοτήσεις στα μέλη του δικτύου για την αμεσότερη υποστήριξη των ασυνόδευτων ανηλίκων στις διαδικασίες ασύλου και επανένωσης, την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, την εισαγωγή στην εκπαίδευση κ.α.

⁴⁹ «Ο θεσμός της επιτροπείας των ασυνόδευτων ανηλίκων προσφύγων» Π. Νικολόπουλος, Άρθρο στο περιοδικό Συνήγορος.

⁵⁰ Το πρόγραμμα του Δικτύου Επιτροπείας ξεκίνησε ως πρωτοβουλία της ΜΕΤΑδραση χωρίς κρατική ή ευρωπαϊκή χρηματοδότηση. Από το 2016 και μετά στηρίζεται από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Το 2019 ξεκίνησε η σταδιακή μείωση του προσωπικού του Δικτύου για να ακολουθήσει η πλήρη ανάληψη της επιτροπείας από το ΕΚΚΑ. Μέχρι την λήξη της μεταβατικής περιόδου το 2019 το ΕΚΚΑ αδυνατούσε να καλύψει τις ανάγκες της επιτροπείας και έτσι η ΜΕΤΑδραση ανέλαβε ξανά τον κύριο ρόλο για την εκπροσώπηση των ασυνόδευτων ανηλίκων επαναπροσλαμβάνοντας με ίδιους πόρους προσωπικό. Περισσότερο στο άρθρο: <https://m.naftemporiki.gr/story/1567141>

3. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ

3.1 Προσδιορισμός της ανηλικότητας: Νομικό πλαίσιο και πραγματικότητα

Είναι γνωστό ότι η πλειοψηφία των ασυνόδευτων ανήλικων που εισέρχονται στην χώρα, δεν έχουν νομιμοποιητικά έγγραφα που να υποδεικνύουν τα στοιχεία τους και την ηλικία τους. Έτσι κατά την διάρκεια εξέτασης του αιτήματος ασύλου των ενδιαφερομένων είναι σημαντικό να υπολογιστεί η ηλικία τους από τις αρμόδιες αρχές έτσι ώστε να διαπιστωθεί εάν ένα άτομο είναι ενήλικο ή ανήλικο. Η συγκεκριμένη διαδικασία είναι αναγκαία καθώς τα παιδιά πρέπει να λαμβάνουν αποτελεσματική προστασία και γιατί πρέπει να τους παρέχονται ιδιαίτερα ευεργετήματα λόγω του δικαίου που βρίσκεται σε ισχύ και για να αποτραπεί η εκμετάλλευση τους καθεστώτος των παιδιών και των δικαιωμάτων που απορρέουν από αυτό, από ενήλικες. Άρα το θέμα του υπολογισμού της ηλικίας έχει καθοριστική σημασία στις διαδικαστικές και νομικές εγγυήσεις που θα ακολουθήσουν.

Ειδικότερα, η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού⁵¹ (στο εξής: UNCRC), ορίζει στο άρθρο 1 το παιδί ως *«κάθε ανθρώπινο ον μικρότερο των δεκαοκτώ ετών, εκτός εάν η ενηλικίωση επέρχεται νωρίτερα, σύμφωνα με την ισχύουσα για το παιδί νομοθεσία»*

Από το ευρύ προστατευτικό πλαίσιο που παρέχει η UNCRC, στο άρθρο 8 βλέπουμε να διαφωτίζεται μια υποχρέωση των κρατών απέναντι στα παιδιά και να ορίζεται ότι *«1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται το δικαίωμα του παιδιού για διατήρηση της ταυτότητάς του, συμπεριλαμβανομένων της ιθαγένειας του, του ονόματός του και των οικογενειακών σχέσεών του, όπως αυτά αναγνωρίζονται από το νόμο, χωρίς παράνομη ανάμιξη. 2. Εάν ένα παιδί στερείται παράνομα ορισμένα ή όλα τα στοιχεία που συνιστούν την ταυτότητά του, τα Συμβαλλόμενα Κράτη οφείλουν να του παράσχουν κατάλληλη υποστήριξη και προστασία, ώστε η ταυτότητά του να αποκατασταθεί το συντομότερο δυνατόν.»* Από την βάση του άρθρου αυτού πηγάζει η δυνατότητα υπολογισμού της ηλικία των ανήλικων παιδιών.

⁵¹ Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού στην Απόφαση 44/125 της Γενικής Συνέλευσης όπως κυρώθηκε με τον Ν. 2101 της 2/2 Δεκεμβρίου 1992 : κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΦΕΚ 192, τ. Α') Διαθέσιμη στο: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4bcbf83a2>

Κατά την διαδικασία προσδιορισμού της ανηλικότητας ενός ατόμου υπογραμμίζεται πως θα πρέπει να διασφαλίζονται συγκεκριμένες αρχές και παράμετροι όπως η αρχή της αξιοπρέπειας, η αρχή της συμμετοχής⁵² και ο σεβασμός των απόψεων του παιδιού, το μείζον συμφέρον του παιδιού και το όφελος της αμφιβολίας⁵³, ο ρόλος των παραγόντων στην διαδικασία προσδιορισμού της ηλικίας, οι μέθοδοι που θα χρησιμοποιηθούν και τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα τους.⁵⁴

Ένα χαρακτηριστικό στοιχείο για την διαδικασία είναι πως όσον αφορά την μέθοδο προσδιορισμού της ηλικίας δεν υπάρχει μία και μοναδική μέθοδος υπολογισμού αυτής. Από αυτό κρίνεται εύλογο τα κράτη να προτείνουν την χρήση μιας συγκεκριμένης μεθόδου ή έναν συνδυασμό μεθόδων, αλλά όπως είναι φυσικό υπάρχουν αποκλείσεις στις πρακτικές των κρατών λόγω της εκάστοτε εθνικής νομοθεσίας που καθορίζει την διαδικασία.⁵⁵

Σύμφωνα με το ισχύον εθνικό νομικό πλαίσιο, για τον προσδιορισμό της ηλικίας ατόμου από τρίτη χώρα, διενεργείται έλεγχος από κλιμάκιο ιατρικού ελέγχου και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης⁵⁶. Ο έλεγχος περιλαμβάνει αρχικά μακροσκοπικά χαρακτηριστικά όπως είναι το ύψος, το βάρος, ο δείκτης μάζας σώματος, η φωνή κ.α. Έπειτα μπορεί να προταθεί η χρήση ακτινογραφίας καρπού ή κλείδας⁵⁷, οδοντιατρικές εξετάσεις και εξέταση της σεξουαλικής ωρίμανσης. Βέβαια, σύμφωνα με την διεθνή

⁵² Εδώ προστίθεται η συναίνεση κατόπιν ενημέρωσης, που θα πρέπει να παρέχεται από τον ενδιαφερόμενο, και στην περίπτωση των ασυνόδευτων ανήλικων από τον εκπρόσωπο του, ο οποίος θα πρέπει να ενημερώνεται σχετικά με την μέθοδο προσδιορισμού, της συνέπειες των αποτελεσμάτων κ.α.

⁵³ Το όφελος της αμφιβολίας είναι σημαντική εγγύηση στην διαδικασία προσδιορισμού της ηλικίας όπου θα πρέπει να εφαρμόζεται σε δύο επίπεδα. Αρχικά ο ενδιαφερόμενος θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ανήλικος ενόσω διαρκεί η διαδικασία και υπάρχουν αμφιβολίες σχετικά με την πραγματική του ηλικία. Δεύτερον, το όφελος της αμφιβολίας εφαρμόζεται όταν ο αιτών υπέχει την υποχρέωση να τεκμηριώσει την αίτηση προστασίας που έχει καταθέσει και όταν οι ισχυρισμοί του δεν μπορούν να υποστηριχθούν από έγγραφα ή επιπλέον αποδεικτικά στοιχεία.

⁵⁴ Κατευθυντήριες οδηγίες του EASO σχετικά με τις πρακτικές εκτίμησης της ανηλικότητας στην Ευρώπη σελ. 70 Διαθέσιμο στο: <https://easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ELN.pdf>

⁵⁵ Έκθεση σχετικά με τις «Σκέψεις και προβληματισμοί σχετικά με την διαδικασία διαπίστωσης της ανηλικότητας των ασυνόδευτων ανήλικων προσφύγων», Στάθης Πουλαράκης, Γιατροί του Κόσμου, Διαθέσιμο στο: https://mdmgreece.gr/app/uploads/2016/09/AGE-ASSESSMENT-POLICY-BRIEF_%CE%91.pdf

⁵⁶ Σύμφωνα με τις υπουργικές αποφάσεις που καθορίζουν την διαδικασία, η διαδικασία προσδιορισμού της ηλικίας θα πρέπει να πραγματοποιείται μόνο εάν υπάρχει συγκεκριμένη ειδικώς δικαιολογημένη αμφιβολία ως προς την ηλικία του ατόμου από τρίτη χώρα.

⁵⁷ Η χρήση ακτινογραφίας θεωρείται από τις πιο παρεμβατικές μεθόδους λόγω της χρήσης ιοντίζουσας ακτινοβολίας η οποία ενδέχεται να είναι επιβλαβής, πέρα του ότι δεν εξυπηρετεί κάποιο ιατρικό σκοπό. Σύμφωνα με την Οδηγία 2013/59/EΥΡΑΤΟΜ του Συμβουλίου, της 5ης Δεκεμβρίου 2013, για τον καθορισμό βασικών προτύπων ασφαλείας για την προστασία από τους κινδύνους που προκύπτουν από ιοντίζουσες ακτινοβολίες και την κατάργηση των οδηγιών 89/618/Ευρατόμ, 90/641/Ευρατόμ, 96/29/Ευρατόμ, 97/43/Ευρατόμ και 2003/122/Ευρατόμ

βιβλιογραφία και την γνώμη ειδικών ο υπολογισμός της ηλικίας με βάση τα σωματικά χαρακτηριστικά είναι από τις λιγότερο ακριβείς ιατρικές μεθόδους προσδιορισμού της ηλικίας. Εν προκειμένω, αυτό συμβαίνει γιατί δεν συνυπολογίζονται κριτήρια όπως η διαφορετική εθνικότητα, φυλή, η πρόσληψη θρεπτικών ουσιών, τυχόν παθήσεις και η κοινωνικοοικονομική προέλευση που μπορεί επηρεάζουν τον βαθμό ανάπτυξης ενός ατόμου.

Σε παρόμοια κρίση σχετικά με την μέθοδο της ακτινογραφίας η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο έχει σημειώσει πως *«η μέθοδος θεωρείται λιγότερο αξιόπιστη όσον αφορά τις μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες (15-18 ετών) και όσον αφορά άτομα διαφορετικής εθνοτικής και φυλετικής προέλευσης»*⁵⁸ Το EASO έκρινε κατηγορηματικά και για την μέθοδο εξέτασης της σεξουαλικής ωρίμανσης: *«Η αξιολόγηση της σεξουαλικής ωρίμανσης παρουσιάζει ευρύ περιθώριο σφάλματος. Μεταξύ των ιατροδικαστικών μεθόδων προσδιορισμού της ηλικίας, ο υπολογισμός της ηλικίας βάσει των σωματικών χαρακτηριστικών είναι η λιγότερο ακριβής»*. Στην συλλογιστική πορεία του EASO βλέπουμε πως πέραν του μεγάλου περιθωρίου σφάλματος που η διαδικασία παρουσιάζει έχει παράλληλα αυξημένο βαθμό παρεμβατικότητας, εφόσον η φύση της αντιβαίνει στο σεβασμό της αξιοπρέπειας του ατόμου και στην ιδιωτική ζωή.

Μία άλλη κρίσιμη οπτική υπό το πρίσμα του διεθνούς δικαίου και της γνωμοδότησης της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού του Ο.Η.Ε. *«Τα σχετικά μέτρα εντοπισμού περιλαμβάνουν την αξιολόγηση της ηλικίας και πρέπει να λαμβάνουν υπόψη όχι μόνον τη σωματική διάπλαση του παιδιού, αλλά επίσης τη ψυχολογική του ωριμότητα»*. Γι' αυτό είναι σύνηθες πέρα των σωματικών εξετάσεων να πραγματοποιείται αξιολόγηση από ψυχολόγο και κοινωνικό λειτουργό, μέσω συνέντευξης για την καταγραφή και ανάλυση των λεγόμενων του προσώπου του οποίου η ηλικία βρίσκεται υπό αμφισβήτηση, για να προσδιοριστεί η ψυχολογική του ωριμότητα. Παρόλα αυτά ούτε το συγκεκριμένο επιχείρημα για την διαδικασία προσδιορισμού της ηλικίας μπορεί να επιφέρει συμπεράσματα καθώς εμπεριέχει σφάλματα λόγω του μεγάλου εύρους υποκειμενικών ερμηνειών που μπορούν να δώσουν οι ειδικοί ως προς τον καθορισμό της εκτιμώμενης ηλικίας. Επίσης, όπως είναι

⁵⁸ EASO, Εγχειρίδιο σχετικά με τις πρακτικές εκτίμησης της ανηλικότητας στην Ευρώπη, Δεκέμβρης 2013, σελ. 38.

λογικό η ψυχολογική ωριμότητα ενός ατόμου επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από την επίδραση των διαφορετικών πολιτισμικών, εθνοτικών και φυλετικών χαρακτηριστικών και των εμπειριών του ατόμου. Η διαδικασία εξέτασης από ψυχολόγους και κοινωνικούς περιορίζεται και στην πράξη εφόσον απουσιάζουν οι αρμόδιοι ειδικοί από τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης, όπως και οι εξειδικευμένοι παιδίατροι που καλούνται να πραγματοποιήσουν τις ιατρικές εξετάσεις.

Συνεπώς, οι μέθοδοι που προτείνονται για τον υπολογισμό της ηλικίας δεν παρουσιάζουν μεγάλη ακρίβεια και ορθότητα. Επιπλέον έχουν διατυπωθεί προβληματισμοί για την παρεμβατικότητα των χρησιμοποιούμενων μεθόδων, καθώς και για την πιθανότητα εσφαλμένων αποτελεσμάτων που θα έχουν ως αποτέλεσμα την αντιμετώπιση ενός ανήλικου ως ενήλικα, ή και το αντίστροφο, με κίνδυνο να βρεθούν ασυνόδευτα ανήλικα άτομα χωρίς την ουσιαστική προστασία και φροντίδα από το σύστημα, την οποία έχουν ανάγκη για την βιωσιμότητα και ασφάλεια τους, ή με την πιθανότητα να συγκατοικήσουν παιδιά με ενήλικους, ή να κρατηθούν ανήλικοι σε χώρους κράτησης ενηλίκων. Ο προσδιορισμός της ηλικίας είναι μια διαδικασία που ενδέχεται να διευκολύνει τελικά την διαδικασία ένταξης των παιδιών, αλλά σε κάθε άλλη αντίθετη περίπτωση λανθασμένων αποτελεσμάτων τα ανήλικα άτομα χάνουν σημαντικές εγγυήσεις και δικαιώματα όπως είναι η πρόσβαση στην εκπαίδευση ή ο διορισμός επιτρόπου και ότι άλλο προβλέπεται από το δίκαιο.

Τέλος, σημαντικό είναι να αναφερθεί πως η άρνηση του ασυνόδευτου ανήλικου να υποβληθεί στις παραπάνω αναφερθείσες εξετάσεις δεν εμποδίζει τις δημόσιες αρχές να λάβουν απόφαση επί της αιτήσεως ασύλου του και πως η απόρριψη αυτής δεν βασίζεται στην άρνηση του προσώπου του οποίου η ηλικία βρίσκεται σε αμφιβολία, να υποβληθεί σε εξετάσεις.⁵⁹

⁵⁹ EASO, Εγχειρίδιο σχετικά με τις πρακτικές εκτίμησης της ανηλικότητας στην Ευρώπη, Δεκέμβριος 2013, σελ. 7.

3.2 Εντοπισμός και προστασία ανήλικων θυμάτων εμπορίας ανθρώπων – κενά του συστήματος πάνω στο θέμα.

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που η νομοθεσία και οι διάφοροι φορείς που απασχολούνται με το προσφυγικό ζήτημα καλούνται να αντιμετωπίσουν είναι η προστασία των ανήλικων θυμάτων που πέφτουν θύματα του ανθρώπινου εμπορίου. Σε διάφορα μέρη του κόσμου, το εμπόριο ανθρώπων υπολογίζεται πως επηρεάζει 21 εκατομμύρια θύματα ετησίως, που στην πλειοψηφία τους είναι γυναίκες και παιδιά. Το εμπόριο ανθρώπων θεωρείται σήμερα από τις πιο επικερδείς παράνομες δραστηριότητες παγκοσμίως με κέρδη να φτάνουν τα 150 δις δολάρια το χρόνο και υπολογίζεται πως στα επόμενα χρόνια θα ξεπεράσει σε κέρδη όλες τις υπόλοιπες παράνομες δραστηριότητες όπως είναι η αγοραπωλησία και διακίνηση όπλων και ναρκωτικών ουσιών. Σύμφωνα με το Γραφείο του Ο.Η.Ε. για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα το 54% των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων γίνεται με τους σκοπούς της σεξουαλικής εκμετάλλευσης, το 38% για καταναγκαστική εργασία και το υπόλοιπο 8% για άλλους σκοπούς όπως το εμπόριο οργάνων.

Το εμπόριο ανθρώπων καταπατά τις περισσότερες διατάξεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων κι συνιστά σύμφωνα με το άρθρο 3 του Πρωτοκόλλου των Ηνωμένων Εθνών για την Πρόληψη, την Καταστολή και την Τιμωρία της εμπορίας ανθρώπων, ιδίως των γυναικών και των παιδιών, που συμπληρώνει την Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών Κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος (Σύμβαση του Παλέρμο και τα 3 Πρωτόκολλά της, που κύρωσε η Ελλάδα συνολικά με το νόμο 3875/2010) μια διαδικασία που αποτελείται από το συνδυασμό τριών βασικών συστατικών: τις Πράξεις, τα Μέσα, και το Σκοπό. Στο άρθρο 3 του Πρωτοκόλλου του Παλέρμο ορίζεται ως: «α) Η στρατολόγηση, μεταφορά, μετακίνηση, υπόθαλψη/παροχή καταλύματος ή παραλαβή/υποδοχή προσώπων (πράξεις), μέσω απειλής ή χρήσης βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, απαγωγής, παραπλάνησης, εξαπάτησης, κατάχρησης εξουσίας ή ευάλωτης θέσης ή παροχής/αποδοχής χρημάτων ή/και προνομίων για την εξασφάλιση της συγκατάθεσης ενός ατόμου που έχει τον έλεγχο επί ενός άλλου ατόμου (μέσα), με σκοπό την εκμετάλλευση. β) Η συγκατάθεση ενός θύματος εμπορίας ανθρώπων για την σκοπούμενη εκμετάλλευση, όπως αυτή ορίζεται στην υποπαράγραφο α) του ίδιου άρθρου δεν λαμβάνεται υπόψη στις περιπτώσεις όπου έχει χρησιμοποιηθεί οποιοδήποτε από τα

μέσα που αναφέρονται στην υποπαράγραφο α). γ) Η στρατολόγηση, μεταφορά, μετακίνηση, υπόθαλψη/παροχή καταλύματος ή η υποδοχή/παραλαβή ενός ανηλίκου με σκοπό την εκμετάλλευσή του, θεωρείται ως εμπορία ανθρώπου ακόμη και αν δεν έχει χρησιμοποιηθεί κανένα από τα μέσα που περιγράφονται στην υποπαράγραφο α) του ίδιου άρθρου.»

Οι συνθήκες μετακίνησης και εισόδου στην Ελλάδα των περισσότερων ασυνόδευτων ανηλίκων, τα φέρνουν αντιμέτωπα με τα παράνομα κυκλώματα εκμετάλλευσης ακόμα και στις περιπτώσεις που βρίσκονται ενταγμένα σε σχετικά επισφαλείς συνθήκες όπως ακόμα και οι ξενώνες φιλοξενίας ανηλίκων.

3.2.1. Διεθνείς Συνθήκες – Ευρωπαϊκό και εθνικό νομοθετικό πλαίσιο (περιληπτικά)

Η παρούσα ενότητα επικεντρώνεται στην αντιμετώπιση του ζητήματος του εμπορίου ανθρώπων που έρχεται μέσα από διεθνείς και ευρωπαϊκές συνθήκες και εθνικούς νόμους για να καλύψουν νομοθετικά διάφορες πτυχές του φαινομένου.

Ένα από αυτά τα βασικά δεσμευτικά κείμενα αποτελεί η Συνθήκη του Ο.Η.Ε. κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και τα σχετικά πρωτόκολλα αυτής. Η Συνθήκη βασίζεται σε 3 βασικούς σκοπούς: την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, ειδικά όσον αφορά των γυναικών και των παιδιών, την προστασία και την παροχή αποτελεσματική προστασίας στα θύματα trafficking και την προώθηση της πρόληψης και της συνεργασίας ανάμεσα στα κράτη έτσι ώστε να καταπολεμηθεί το φαινόμενο.⁶⁰

Ένα έτερο σημαντικό κείμενο είναι το Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου⁶¹ στο οποίο περιέχονται τέσσερις κατηγορίες εγκλημάτων α) τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας β) η γενοκτονία γ) τα εγκλήματα πολέμου και δ) το έγκλημα της επίθεσης. Σύμφωνα με το άρθρο 7 του καταστατικού ορίζεται ότι σε πράξεις κατά της ανθρωπότητας συμπεριλαμβάνονται διάφορες μορφές του εμπορίου ανθρώπων όπως ο βιασμός, η παράνομη διακίνηση ανθρώπων, και άλλες παράνομες πράξεις αξιόποινου χαρακτήρα οι οποίες καταδικάζονται από το δικαστήριο.

Στον ευρωπαϊκό χώρο βρίσκεται σε ισχύ από τον Φεβρουάριο του 2008, η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων⁶². Οι βασικοί στόχοι της υιοθετήθηκαν στο άρθρο 1 για την καταπολέμηση και πρόληψη του φαινομένου, την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών κ.α. Ιδιαίτερα ευνοϊκό στοιχείο της είναι το γεγονός ότι η σύμβαση επικεντρώνεται στην προστασία των θυμάτων, με εγγυήσεις για την ισότητα των φύλων, δείχνοντας έτσι σεβασμό στην αξιοπρέπεια και ακεραιότητα των θυμάτων. Ένα δεύτερο σημαντικό στοιχείο είναι η πρόβλεψη για την μη – τιμωρία των

⁶⁰ Η σύμβαση κυρώθηκε και εφαρμόζεται στην εθνική νομοθεσία με τον ν.3875/2010

⁶¹ Υιοθετήθηκε στις 17.7.1998 από τη Διπλωματική Διάσκεψη των Πληρεξουσίων των Ηνωμένων Εθνών για την Ίδρυση Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, κυρώθηκε με το Ν. 3003/2002: Κύρωση Καταστατικού Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, (ΦΕΚ 75, τ. Α΄) Διαθέσιμο στο: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=506ab5e82>

⁶² Κυρώθηκε με τον νόμο 4216/ΦΕΚ Α 266/10.12.2013 Διαθέσιμο στο <http://www.dsnet.gr/Epikairothta/Nomothesia/n%204216.htm>

θυμάτων εμπορίας ανθρώπων και πέραν αυτού η προστασία των θυμάτων που είναι μάρτυρες και συνεργάτες με τις δικαστικές αρχές (άρθρο 28).

Καθοριστικό ρόλο ανάμεσα στα νομικά κείμενα παίζει και η Οδηγία 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της⁶³. Συγκεκριμένα, η οδηγία δίνει ένα πιο ευρύ φάσμα για το τι μπορεί να είναι η εμπορία ανθρώπων, περιλαμβάνοντας μορφές όπως η επαιτεία στον δρόμο και άλλες μορφές εκμετάλλευσης. Στο άρθρο 12 η οδηγία δημιουργεί μια υποχρέωση για τα κράτη μέλη τα οποία στο εξής οφείλουν να παρέχουν δωρεάν νομική βοήθεια και συμβουλευτική στα θύματα. Στα άρθρα 13, 14 και 15 υπάρχουν γενικές διατάξεις για την προστασία και την στήριξη των παιδιών θυμάτων εμπορίας και στο άρθρο 16 η διάταξη είναι αποκλειστική για τα ασυνόδευτα παιδιά.⁶⁴

Στην ελληνική έννομη τάξη, βασική παράμετρος για την αντιμετώπιση του trafficking αποτελεί ο Νόμος 3064/2002⁶⁵ για την Καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και αρωγή στα θύματα των πράξεων αυτών. Ο νόμος αυτός ήταν η πρώτη νομοθετική προσπάθεια για την καταπολέμηση του φαινομένου. Τέλος, ιδιαίτερα σημαντικό είναι και το Π.Δ. 233/2003⁶⁶ που καθορίζει τα μέτρα προστασίας και υποστήριξης των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων και πως η πολιτεία οφείλει να παρέχει στα θύματα υποστήριξη στην στέγαση και την διατροφή, την ψυχολογική υποστήριξη καθώς και σε νομικούς συμβούλους.

⁶³ Οδηγία 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 2011, για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32011L0036>

⁶⁴ Η οδηγία εναρμονίστηκε στην ελληνική νομοθεσία με τον ν. 4198/2013

⁶⁵ Νόμος 3064/2002 - ΦΕΚ 248/Α/15-10-2002 Διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-egklema-organomeno/n-3064-2002.html>

⁶⁶ Προεδρικό Διάταγμα 233/2003 - ΦΕΚ Α/204/28-8-2003 : Προστασία και αρωγή κατά το άρθρο 12 του ν. 3064/ 2002 (ΦΕΚ 248 Α') στα θύματα των εγκλημάτων των άρθρων 323, 323Α, 323Β, 348Α, 349, 351 και 351Α του Ποινικού Κώδικα, και των άρθρων 87 παράγραφοι 5 και 6 και 88 του ν. 3386/2005.»

3.2.2. Μορφές trafficking:

Σύμφωνα με το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα, η χρήση βίας, διάφορων μορφών είναι άμεσα συνδεδεμένη με το ανθρώπινο εμπόριο. Παρακάτω παρουσιάζονται συνοπτικά οι πιο συνηθισμένες μορφές οι οποίες καταδικάζονται παράλληλα όπως αναφέρθηκε και παραπάνω από πολλές διεθνής συμβάσεις.

Αδιαμφισβήτητα η πιο συνηθισμένη μορφή trafficking αφορά την σεξουαλική εκμετάλλευση, το σωματεμπόριο, ή εκμετάλλευση με σκοπό την πορνεία. Σύμφωνα με έρευνες και εκθέσεις η μορφή αυτή συναντάται σε μεγαλύτερο ποσοστό παγκοσμίως τις τελευταίες δεκαετίες. Επίσης, συναντάται σε επισφαλείς καταστάσεις και με την μορφή του «σεξ επιβίωσης»⁶⁷ όπου τα θύματα αναγκάζονται να συμμετέχουν σε σεξουαλικές πράξεις για να καλύψουν τις βασικές καθημερινές τους ανάγκες.⁶⁸

Η δεύτερη πιο συνηθισμένη μορφή είναι η καταναγκαστική εργασία. Σύμφωνα με την Σύμβαση του Δ.Ο.Ε. του 1930⁶⁹ για την καταναγκαστική η υποχρεωτική εργασία, αυτή ορίζεται ως «κάθε εργασία ή υπηρεσία που απαιτείται από οποιοδήποτε άτομο υπό την απειλή ποινής και για την οποία το άτομο δεν έχει προσφερθεί οικειοθελώς». Στην εργασία ή υπηρεσία αυτή περιλαμβάνονται εξίσου παράνομες και η πράξεις, από κάθε άτομο ανεξαρτήτως φύλου, ηλικίας, εθνικότητας.

Μια άλλη μορφή είναι η δουλεία ή παρόμοιες πρακτικές⁷⁰. Η μορφή αυτή αποτελεί την πιο παλιά και σκληρότερη μορφή βίας που ένας άνθρωπος μπορεί να υποστεί. Σύμφωνα με έρευνες οι τομείς που συναντάται κυρίως η δουλεία είναι η γεωργία⁷¹, οι τομείς καθαρισμού και τουρισμού, παραγωγής τροφίμων και ποτών. Σε περιπτώσεις δουλείας

⁶⁷ Έκθεση του Γραφείου των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα, «Countering Trafficking in Persons in Conflict Situations» σελ. 12 Διαθέσιμο στο:

https://www.unodc.org/documents/mexicoandcentralamerica/publications/CrimenOrganizado/17-08776_ebook-Countering_Trafficking_in_Persons_in_Conflict_Situations.pdf

⁶⁸ Σημαντική για την σεξουαλική εκμετάλλευση αποτέλεσε η νομοθεσία του δικαστηρίου πάνω στην υπόθεση Rantsev κατά Κύπρου και Ρωσίας

⁶⁹ Η Σύμβαση διαθέσιμη στο:

https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:::NO:12100:P12100_ILO_CODE:C029:NO

⁷⁰ Σύμφωνα με την Σύμβαση του Δ.Ο.Ε. του 1930 για την καταναγκαστική η υποχρεωτική εργασία

https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:::NO:12100:P12100_ILO_CODE:C029:NO

⁷¹ Σημαντική είναι η υπόθεση Chowdury κ.α. κατά Ελλάδας, η γνωστή υπόθεση της Μανωλάδας.

Περισσότερα στο: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/case-law/chowdury-and-others-v-greece-0_en

το θύμα στερείται ουσιαστικά την δυνατότητα να λαμβάνει αποφάσεις και να πράττει με την ελεύθερη βούληση του.

Τελευταία μορφή trafficking είναι το εμπόριο οργάνων. Η συγκεκριμένη μορφή εμπορίας αποσκοπεί στο να αφαιρεθούν βιοτικά όργανα, ιστός ή κύτταρα από το θύμα με σκοπό την εμπορία τους και στην συνέχεια την μεταμόσχευση. Πολύ συχνά μπορεί να οδηγήσει σε θάνατο.⁷²

⁷² Έκθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου «Trafficking in human organs» 2015, Διαθέσιμο στο: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/549055/EXPO_STU%282015%29549055_EN.pdf

3.2.3 Το trafficking ασυνόδευτων ανήλικων παιδιών στην Ελλάδα:

Κατά την διάρκεια των κρίσιμων περιόδων για το προσφυγικό ζήτημα 2015 – 2018 στην Ελλάδα, μεταξύ των ενηλίκων που κατέφθαναν στα νησιά του Αιγαίου πολλά ήταν τα παιδιά, που θεωρούνταν πιθανά θύματα trafficking κατά την διαδικασία της πρώτης καταγραφής και ταυτοποίησης.

Στην πραγματικότητα όμως το φαινόμενο όμως επεκτείνονταν και κατά την παραμονή τους στην Ελλάδα είτε σε κέντρα φιλοξενίας ανήλικων είτε στα hotspot, λόγω των συνθηκών διαβίωσης, κάνοντας τους ασυνόδευτους ανήλικους ιδιαίτερα ευάλωτους σε καταστάσεις εκμετάλλευσης από ενηλίκους. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες η αύξηση των ασυνόδευτων ανήλικων στην χώρα το 2018, σε συνδυασμό με τις εξευτελιστικές συνθήκες διαβίωσης στις οποίες ζουν, αύξησε κατά πολύ τον κίνδυνο ανάμειξης τους στο ανθρώπινο εμπόριο και σε καταστάσεις σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Τα παιδιά αυτά μεταφέρονται παράνομα στην Ελλάδα, όπου ελπίζουν σε ένα καλύτερο μέλλον και τελικά καταλήγουν να προωθούνται κατά περίπτωση στην πορνεία και στην πορνογραφία, στο εμπόριο οργάνων, αναγκάζονται να «δουλεύουν» στην διακίνηση ναρκωτικών και σε σεξουαλικές πράξεις με ενήλικες. Οι καταστάσεις αυτές λαμβάνουν χώρα παντού, σε αγροτικές και στις μεγάλες αστικές περιοχές της χώρας. (Sireti A.)

Όσον αφορά τον υπολογισμό του φαινομένου, αυτό είναι δύσκολο να υπολογιστεί καθώς οι περισσότερες υποθέσεις δεν καταγγέλλονται στις αρχές από τα ανήλικα θύματα, υπό τον φόβο του κοινωνικού στιγματισμού, τα αισθήματα ντροπής ή ακόμα και τον φόβο για αντίποινα από τις εγκληματικές ομάδες στις οποίες είναι μέλη. Σύμφωνα με έρευνα πεδίου και συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν με παράγοντες που εργάζονται σε οργανώσεις το φαινόμενο της παιδικής εκμετάλλευσης με σκοπό τις σεξουαλικές πράξεις είναι γνωστό τόσο στα νησιά όσο και στις πόλεις όπως η Αθήνα. Τα περισσότερα παιδιά είναι ελεύθερα να κυκλοφορούν στους δρόμους χωρίς προστασία ή συνοδεία ενηλίκων, διακινδυνεύοντας έτσι να πέσουν θύματα εκμετάλλευσης ανά πάσα στιγμή. Εργαζόμενος στον χώρο δήλωσε σε έρευνα πεδίου συγκεκριμένα: «Αν βρίσκεσαι κοντά με ένα παιδί και το ρωτήσεις θα σου πει πως έχει τους τρόπους του να βρει χρήματα για να συνεχίσει το ταξίδι του. Τους τρόπους αυτούς δεν θα τους ακούσεις καθαρά αλλά το υπονοούν.» (Sireti A.)

3.3. Εντοπισμός ανήλικων θυμάτων εμπορίας και όργανα προστασίας:

Πριν προβούμε στην διεξοδικότερη ανάλυση του φαινομένου πρέπει να αναφερθεί πως η παιδική εκμετάλλευση καταστρατηγεί το δικαίωμα των παιδιών σε μια χαρούμενη και φυσιολογική παιδική ηλικία. Υπάρχει λοιπόν αδήριτη ανάγκη για την έγκαιρη, κατάλληλη και αποτελεσματική αναγνώριση των ανήλικων θυμάτων εμπορίας ανθρώπων έτσι ώστε να είναι ταχύτερη και ευκολότερη η αποκατάσταση τους και η αποθυματοποίηση τους.

Σημαντική είναι η αρχική φάση διερεύνησης των περιστατικών στα οποία εμπλέκεται ένας ανήλικος, ειδικά κατά την αξιολόγηση καθώς πολλές είναι οι περιπτώσεις στις οποίες η κατάσταση δεν έχει αξιολογηθεί σωστά και οι ανήλικοι δεν αναγνωρίζονται ως θύματα εκμετάλλευσης, πολλές φορές συλλαμβάνονται και καταδικάζονται όταν στο πλαίσιο της εκμετάλλευσης τους εμπλακούν σε παράνομες δραστηριότητες.

Επιπλέον, τις περισσότερες φορές υπάρχει δυσκολία από τις αρχές στο να ανιχνεύσουν το πότε ένα παιδί έχει μπει απλώς παράνομα σε μια χώρα (smuggled) και στο πότε έχει πέσει θύμα εμπορίας (trafficked). Για να γίνει η κατάσταση πιο ξεκάθαρη μπορούν να σημειωθούν 3 βασικές διαφορές μεταξύ της παράνομης διακίνησης και της εμπορίας ανθρώπων: Αρχικά η πρώτη εμπεριέχει αποκλειστικά το διακρατικό στοιχείο. Έπειτα, σε καταστάσεις εμπορίας ανθρώπων πρωταρχικός σκοπός είναι η εκμετάλλευση ενώ συνήθως στην παράνομη διακίνηση ατόμων το οικονομικό όφελος. Τέλος, η απουσία συγκατάθεσης από το άτομο είναι το κύριο χαρακτηριστικό της εμπορίας.

Για τις περιπτώσεις αυτές, βλέποντας την ανάγκη και τα κενά προστασίας που υπάρχουν τα τελευταία χρόνια, έχουν γίνει προσπάθειες για την ανάπτυξη και δημιουργία ενός πολύ μεγάλου αριθμού εγχειριδίων, οδηγιών και εργαλείων για την αναγνώριση και την υποστήριξη των θυμάτων.

Ενδεικτικά αναφέρονται μερικά εργαλεία ανίχνευσης θυμάτων εμπορίας ανθρώπων πολλών μορφών:

- London Safeguarding trafficked children toolkit. London safeguarding children board. London 2011.

- Resource boo for law enforcement officers on good practices in combating child trafficking. IOM. 2006
- Reference guide on protecting the rights of the child victims of trafficking in Europe. UNICEF. 2006
- Κατευθυντήριες οδηγίες για την ταυτοποίηση πρώτου επιπέδου των θυμάτων παράνομης μετακίνησης και εμπορίας στην Ευρώπη στο πλαίσιο του έργου « Ανάπτυξη κοινών κατευθυντήριων οδηγιών και διαδικασιών σχετικά με την ταυτοποίηση θυμάτων παράνομης διακίνησης και εμπορίας» Υπουργείο Εξωτερικών, Euro TrafGulD, 2013

Εν συνεχεία υπάρχουν ενδείξεις που αποτελούν τα συμπτώματα της κατάστασης στην οποία ένας ασυνόδευτος ανήλικος μπορεί να είναι θύμα, οι οποίες θα οδηγήσουν σε μια πιο αποτελεσματική αξιολόγηση της κατάστασης του. Αυτές είναι αρκετά δύσκολο να διαπιστωθούν στις πύλες εισόδου καθώς ο ανήλικος μπορεί να μην φέρει σημάδια δυσφορίας ή κακοποίησης ή ακόμα και να μην έχει ακόμα αντιληφθεί τον κίνδυνο απέναντι στον οποίο έρχεται αντιμέτωπος. Κάποιες από τις ενδείξεις που μπορούν να ληφθούν υπόψιν είναι το αν ο ανήλικος έχει στην κατοχή του ακριβά ρούχα, κινητά τηλέφωνα ή άλλα αξεσουάρ, αρνείται να μιλήσει, αν έχει πλαστά έγγραφα ή και καθόλου, αν συνοδεύεται από ενήλικα ο οποίος ενδέχεται να μην είναι ο νόμιμος κηδεμόνας του και ο οποίος παραμένει μαζί του συνεχώς⁷³, αν έχει φοβικές συμπεριφορές και αδικαιολόγητες επιφυλάξεις, δισταγμούς στην έκφραση ή υπεκφυγές κ.α. (Εγχειρίδιο ανίχνευσης ανήλικων θυμάτων εμπορίας ανθρώπων -SESN)

Σημαντικό σε αυτές τις καταστάσεις είναι να υπάρχει σαφής και ορθή ενημέρωση των θυμάτων (ή πιθανών θυμάτων) εμπορίας ανθρώπων σχετικά με τα δικαιώματά τους. Για τον λόγο αυτό έχουν αναπτυχθεί προγράμματα όπως το «Νοτιοανατολικό Δίκτυο Προστασίας/ SESN με σκοπό την προστασία των ασυνόδευτων ανήλικων θυμάτων εμπορίας ανθρώπων και την πρόληψη του φαινομένου. Το πρόγραμμα προωθεί την συνεργασία μεταξύ κρατικών φορέων, διεθνών οργανισμών και Μ.Κ.Ο., κάνει μια ανασκόπηση των βέλτιστων πρακτικών πάνω στο εμπόριο ανθρώπων αναπτύσσοντας παράλληλα εργαλεία για την πρόληψη και την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων,

⁷³ Στοιχεία έχουν υποδείξει ότι υπάρχουν περιπτώσεις όπου ανήλικοι φτάνουν στην Ελλάδα ως παιδιά που ‘ανήκουν’ σε μια οικογένεια, η οποία δεν είναι η αληθινή τους, έτσι ώστε να μην κινηθούν υποψίες για εκμετάλλευση ή εμπορία στις αρχές.

και αναπτύσσει ένα πιλοτικό πρόγραμμα ενδυνάμωσης και υποστήριξης ασυνόδευτων ανηλίκων μεταναστών και προσφύγων που διαμένουν σε στέγες φιλοξενίας για ασυνόδευτους ανήλικους στην Ελλάδα με κεντρικό άξονα εργασίας την υποστήριξη της ανάπτυξης στρατηγικών αυτοπροστασίας από τους ασυνόδευτους ανήλικους απέναντι σε κινδύνους όπως η παράτυπη διακίνηση ή/και η εμπορία ανθρώπων.

3.4. Παράγοντες που καθιστούν το φαινόμενο δυσκολότερο στην αντιμετώπιση του:

- a. Δομικοί παράγοντες: Σύμφωνα με το European Service Research Service οι κακές συνθήκες διαβίωσης που υπάρχουν σε όλα τα ελληνικά hotspots, σε συνδυασμό με τον υπερπληθυσμό που υπάρχει σε μερικά από αυτά όπως το Camp της Μόριας και με την έλλειψη υπηρεσιών και γενικότερων συνθηκών ασφάλειας ενισχύουν το κίνδυνο για εκμετάλλευση όχι μόνο των ασυνόδευτων ανηλίκων αλλά όλων των ευπαθών ομάδων συνολικά. Η έλλειψη επαρκών ειδικών υποδομών και ξενώνων φιλοξενίας για ασυνόδευτους ανηλίκους αναγκάζουν τα παιδιά να συγκατοικούν με χιλιάδες ενήλικες, διαφορετικών εθνοτήτων και πολιτιστικών υποβάθρων, γεγονός που μεγιστοποιεί τον κίνδυνο θυματοποίησης τους. Ένας ακόμα παράγοντας που επιδεινώνει το φαινόμενο είναι η έλλειψη επαρκή φωτισμού κατά τις νυχτερινές ώρες και η ανεπαρκής και αναποτελεσματική αστυνόμευση του χώρου στα camps προσφύγων. (V. Digidiki, J. Bhabha)
- b. Νομοθετικοί και θεσμικοί παράγοντες: όπως αναφέρθηκε και παραπάνω το σύστημα προστασίας παραμένει αναποτελεσματικό και δυσκίνητο, και οι διαδικασίες επανένωσης οικογενειών είναι αργές. Ως αποτέλεσμα πολλά ασυνόδευτα παιδιά παραμένουν σε μια ατέλειωτη αναμονή, ενώ τα συναισθήματα απόγνωσης τους ωθούν στο να πάρουν την κατάσταση στα χέρια τους για να συνεχίσουν το ταξίδι τους.
- c. Έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού πάνω στο φαινόμενο της εμπορίας ανθρώπων: Δυστυχώς η έλλειψη ειδικού προσωπικού που να μπορεί να προσφέρει την κατάλληλη βοήθεια σε παιδιά δείχνει το μεγάλο κενό που υπάρχει στην διαχείριση του φαινομένου. Οι οδηγοί και τα εγχειρίδια που έχουν αναπτυχθεί κατά καιρούς όπως ο οδηγός για την ανίχνευση ανήλικων θυμάτων εμπορίας ανθρώπων από το SESN, προσφέρουν κάποια βοήθεια στους ειδικούς. (V. Digidiki, J. Bhabha)

Συμπερασματικά καταλήγουμε και πάλι στο γεγονός ότι η αδυναμία παροχής προστασίας και πρόληψης του φαινομένου του εμπορίου ασυνόδευτων ανήλικων παιδιών είναι μέρος του γενικότερου προβλήματος του κράτους να διαχειριστεί αποτελεσματικά την προσφυγική κρίση, και της δυσκολίας να ανιχνευτούν τα παιδιά αυτά λόγω της "κρυφής" φύσης του φαινομένου.

3.5 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΚΟ ΚΑΙ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΝΤΑΞΗΣ, ΣΤΕΓΑΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ένα χαρακτηριστικά θετικό σημείο από την αρχή της προσφυγικής κρίσης το 2015 μέχρι και σήμερα, είναι η ανάπτυξη εγχειρημάτων από Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, και γενικότερα από την κοινωνία των πολιτών, με στόχο την αποτελεσματικότερη διαχείριση της κρίσης και την παροχή ενισχυμένου υποστηρικτικού πλαισίου πέραν των εγγυήσεων που θεσμοθετούνται στον νόμο. Τα εν λόγω εγχειρήματα τις περισσότερες φορές διενεργούνται σε συνεργασία με την πολιτεία και την ευρωπαϊκή ένωση αλλά και σε συνεργασία με άλλες οργανώσεις, δίκτυα και άτυπες ομάδες πολιτών και εθελοντών. Κύριος σκοπός τους θεωρείται η κάλυψη των θεσμικών ανεπαρκειών οι οποίες αναφύονται κατά καιρούς στην επικράτεια (για παράδειγμα η έλλειψη επιτρόπων που αναφέρθηκε σε άλλο κεφάλαιο), πάνω σε μια σειρά από ζητήματα όπως η κοινωνική ένταξη, η εκπαίδευση και η στέγαση.

Η αναγκαιότητα της κοινωνικής ένταξης φαίνεται μέσα από την ρήση του Βασιλείου και Σταματάκη όπου αναφέρεται ότι *«η κοινωνική ένταξη από ατομοκεντρική άποψη αναφέρεται στους τρόπους με τους οποίους το άτομο, με τις ιδιαιτερότητες του αποκτά συνείδηση της κοινωνίας και εντάσσεται σε διάφορες ομάδες. Από κοινωνιοκεντρική άποψη, ο όρος αναφέρεται στους κοινωνικούς μηχανισμούς και στις λειτουργίες διαμέσου των οποίων το άτομο συνδέεται με τις κοινωνικές ομάδες και την κοινωνία»* Για έναν σημαντικό αριθμό ασυνόδευτων ανήλικων η διαδικασία αυτή θεωρείται αρκετά δύσκολη λόγω των διαφορετικών πολιτισμικών υποβάθρων από όπου προέρχονται, των εμπειριών και των ψυχικών τραυμάτων αλλά και της γενικότερης στάσης της κοινωνίας που τις περισσότερες φορές είναι αρνητική απέναντι τους. Ένα από τα τελευταία τέτοιου είδους παραδείγματα ήταν οι κινητοποιήσεις και η ρατσιστικές επιθέσεις των κατοίκων των Καμένων Βούρλων⁷⁴ κατά της δομής ανηλικών αλλά και των παιδιών όπου διέμεναν σε αυτήν. Από την εμπειρία και από έρευνες που πραγματοποιηθεί έχουν αποδείξει πως η θετική στάση και η φιλική διάθεση των ανθρώπων που συνυπάρχουν σε μια πόλη μαζί με πρόσφυγες βοηθάει

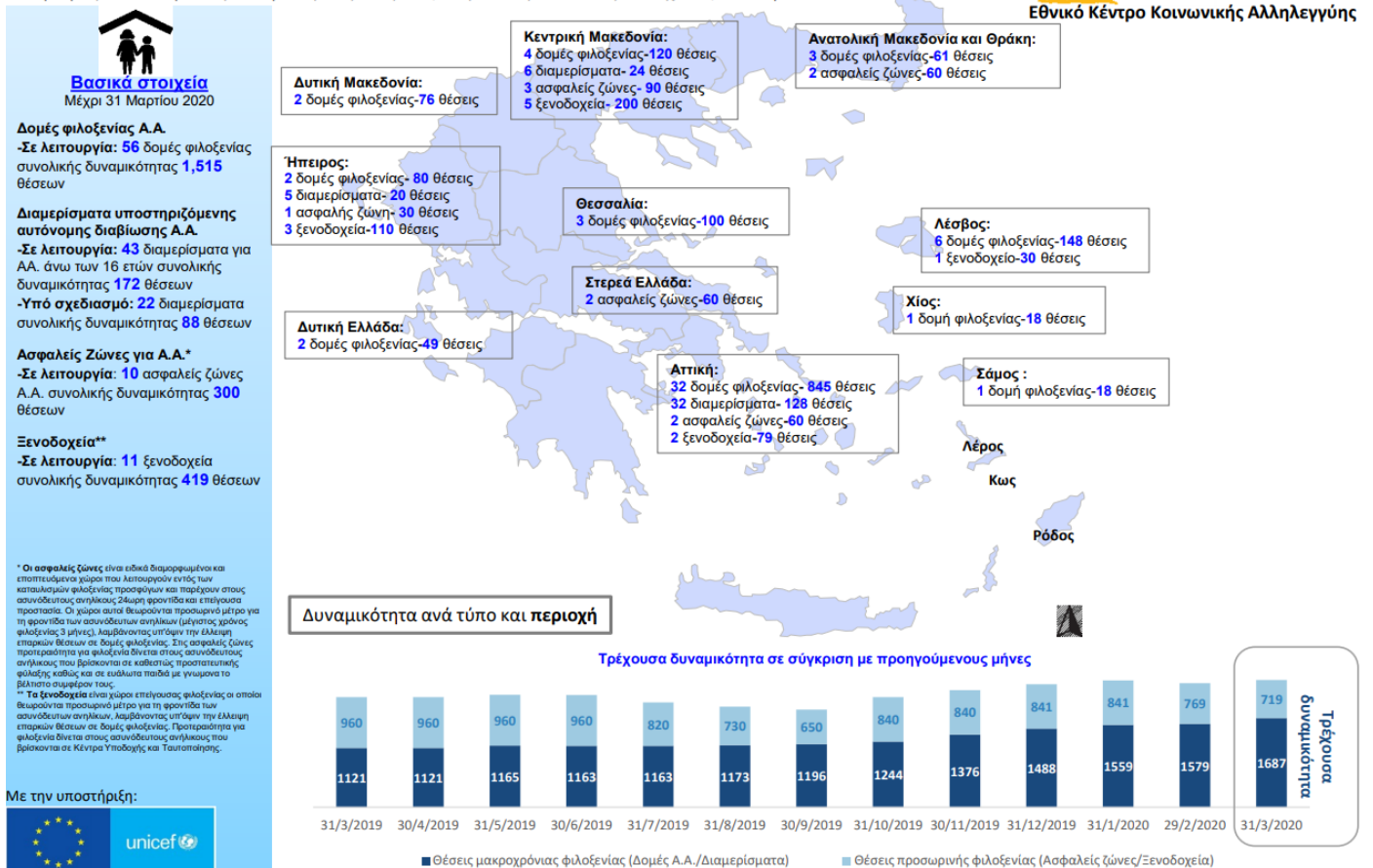
⁷⁴ Αντιδράσεις στα Καμένα Βούρλα για τη φιλοξενία προσφύγων σε ξενοδοχείο:
https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/261120_antidraseis-sta-kamena-boyrla-gia-ti-filoxenia-prosfygon-se-xenodoheio

στην ομαλότερη κοινωνική ένταξη ενώ σε αντίθετη περίπτωση υπονομεύει όλες τις υπόλοιπες προσπάθειες.

Σημαντικό ζήτημα λοιπόν, για την ομαλή κοινωνική ένταξη είναι ταυτόχρονα η στέγαση των ασυνόδευτων ανηλίκων σε δομές κατάλληλες για παιδιά, κοντά σε αστικά πλαίσια. Σύμφωνα με στοιχεία του ΕΚΚΑ για το 2020 στην Ελλάδα υπάρχει η δυναμικότητα 1.687 θέσεων μακροχρόνιας φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων όπως είναι οι δομές, τα διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης κ.α. και 719 θέσεις προσωρινής φιλοξενίας όπως είναι οι ασφαλείς ζώνες και τα ξενοδοχεία. Την στιγμή εντοπισμού του ασυνόδευτου ανηλίκου λαμβάνονται τα απαραίτητα μέτρα από τις αρμόδιες αρχές⁷⁵, για την στέγαση του σε ασφαλές κατάλυμα, και για την τοποθέτηση του σε αυτό διενεργούνται εξετάσεις για ψώρα, φυματίωση και covid- 19. Οι μορφές στέγασης που υπάρχουν διακρίνονται σε προσωρινής ή επείγουσας ή μεταβατικής φιλοξενίας και σε μακροχρόνιας φιλοξενίας και φαίνονται αναλυτικότερα στον παρακάτω πίνακα.

Επικαιροποιημένη κατάσταση: Ασυνόδευτα Ανήλικα (Α.Α.) στην Ελλάδα

Αριθμός και δυναμικότητα δομών φιλοξενίας Α.Α., ασφαλών ζωνών και ξενοδοχείων, 31 Μαρτίου 2020

Σε ότι αφορά τις δομές, Μ.Κ.Ο. όπως είναι η ΜΕΤΑδραση⁷⁶ και η ARSIS⁷⁷ κ.α., στο πλαίσιο προστασίας των Α.Α. έχουν δημιουργήσει και διαμορφώσει κατάλληλες δομές φιλοξενίας στα νησιά Σάμο, Χίο κ.α. αλλά και σε διάφορα αστικά κέντρα. Στις δομές αυτές το καθημερινό πρόγραμμα των παιδιών που φιλοξενούνται περιλαμβάνει ποικίλες δραστηριότητες για την ψυχοκοινωνική του ανάπτυξη και την ανάδειξη των δεξιοτήτων τους. Τα παιδιά που διαμένουν σε αυτές παρακολουθούν και συμμετέχουν σε σχολικά εκπαιδευτικά προγράμματα, δραστηριότητες δημιουργικής απασχόλησης στην κοινότητα, σε αθλητικές δραστηριότητες, εκδρομές κ.α. Συνεπώς, πέρα από την διαμόρφωση ενός υγιούς περιβάλλοντος διαμονής ανηλίκων μέσω των δομών δίνεται η δυνατότητα μια ολιστικής υποστήριξης και ένταξης των παιδιών σε ένα ήρεμο αστικό περιβάλλον αλλά και η ουσιαστικότερη προστασία τους από κυκλώματα διακινητών και traffickers.

Παρόλα αυτά, κρίσιμο είναι το ζήτημα του ανήλικου πληθυσμού που βρίσκεται να διαμένει σε άτυπες και επισφαλείς συνθήκες στέγασης όπως είναι σε διαμερίσματα με άλλους ενήλικες, σε καταλήψεις ή σε αστεγία. Όπως είναι φυσικό, στις περιπτώσεις αυτές δεν μπορεί να υπάρξει καμία προστασία και στήριξη των ασυνόδευτων ανηλίκων είτε από το κράτος είτε από μη κυβερνητικές οργανώσεις.

Εξέχουσα σημασία για την ομαλή κοινωνική ένταξη των ασυνόδευτων ανηλίκων προσφύγων αποτελεί η ένταξη στην εκπαίδευση. Η παροχή εκπαίδευσης αποτελεί υποχρέωση του κράτους, κάτι που φαίνεται σε διατάξεις του Συντάγματος αλλά και την Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Υπάρχει πρόβλεψη από το ελληνικό κράτος για την λειτουργία Δομών Υποδοχής και Εκπαίδευσης Προσφύγων (Δ.Υ.Ε.Π.)⁷⁸ με προγράμματα που θα καλύπτουν την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, καθώς και θα περιλαμβάνουν αθλητικές και καλλιτεχνικές δραστηριότητες.

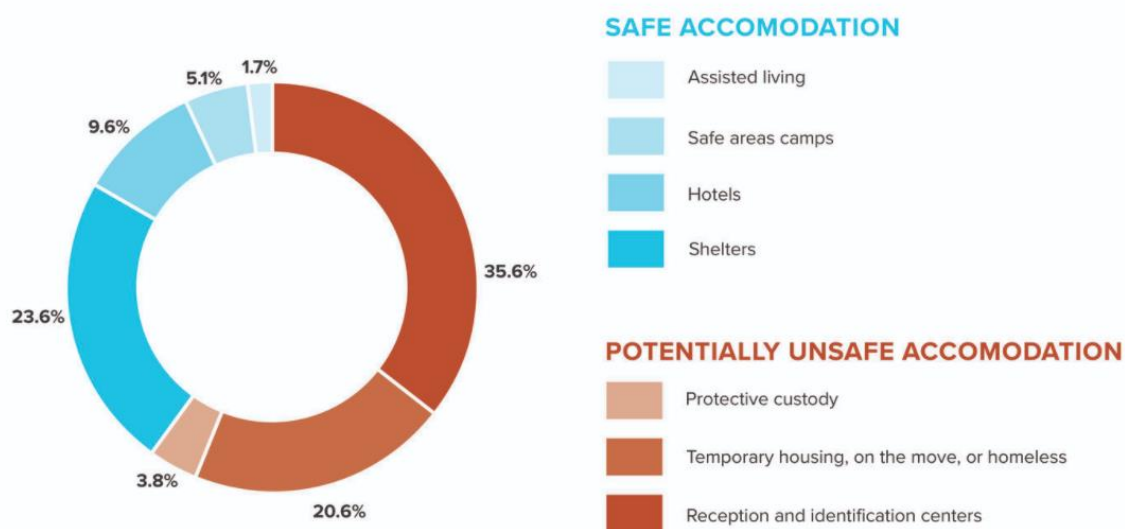
⁷⁶ «Μεταβατικές Δομές Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων» Περισσότερα στο: <https://metadrasi.org/campaigns/%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B2%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%B4%CE%BF%CE%BC%CE%AD%CF%82-%CF%86%CE%B9%CE%BB%CE%BF%CE%BE%CE%B5%CE%BD%CE%AF%CE%B1%CF%82/>

⁷⁷ « Πιλοτικό Πρόγραμμα ολιστικής υποστήριξης και φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων προσφύγων» Περισσότερα στο: <http://www.arsis.gr/pilotiko-programma-olistikis-ypostirixis-ke-filoxenias-asynodefton-anilikon-prosfygon/>

⁷⁸ Νόμος 4415/2016 - ΦΕΚ 159/Α/6-9-2016 : Ρυθμίσεις για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση, τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και άλλες διατάξεις. Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/nomos-4415-2016.html>

Οι δομές δύναται να λειτουργούν στα κέντρα φιλοξενίας ή στις σχολικές μονάδες με απογευματινό ωράριο. Αξίζει να σημειωθεί πως κατά τις χρονιές 2016 – 2017 λειτούργησαν 111 δομές εκπαίδευσης με 145 τμήματα στα οποία συμμετείχαν 2.643 μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που ζούσαν σε δομές φιλοξενίας της ενδοχώρας.⁷⁹ Τέλος, παράλληλα με τις Δ.Υ.Ε.Π. τα παιδιά μπορούν να ενταχθούν και στο πρωινό σχολικό πρόγραμμα με εντακτική εκμάθηση ελληνικών για την ταχύτερη ένταξη στο ημερήσιο πρόγραμμα.

Living Situation for Unaccompanied Children in Greece

Εικόνα 2 Πηγή: [refugeesinternational.org](https://www.refugeesinternational.org)
<https://www.refugeesinternational.org/reports/2020/2/21/seeking-asylum-greece-women-unaccompanied-children-struggle-survive>

⁷⁹ Επιστημονική Επιτροπή για τη Στήριξη των Παιδιών των Προσφύγων «Το Έργο της Εκπαίδευσης των Προσφύγων» σελ. 38 Διαθέσιμο στο <https://ec.europa.eu/migrant-integration/?action=media.download&uuid=21CBF2AF-E9D5-F3F0-7D2E0E7276F05FBC>

3.6. ΜΕΤΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

Λαμβάνοντας υπόψιν την αρχή της κοινής ευθύνης και την αλληλεγγύη η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε συνεργασία με την Ελληνική κυβέρνηση, τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης, την Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, το Ταμείο του Ο.Η.Ε. για τα Παιδιά και σε συνεργασία με άλλα κράτη μέλη της Ε.Ε. δημιούργησαν το Πρόγραμμα Μετεγκατάστασης από την Ελλάδα σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες το οποίο στοχεύει να προετοιμάσει και να υλοποιήσει την μετεγκατάσταση για πάνω από 1.000 παιδιά ενώ τα κράτη μέλη έχουν δεσμευθεί για πάνω από 2.000 θέσεις παιδιών.⁸⁰ Το πρόγραμμα αρχικά ξεκίνησε στο πλαίσιο του σχεδίου δράσης για την λήψη άμεσων μέτρων στήριξης της Ελλάδας τον Μάρτιο του 2020⁸¹ και πλέον συμμετέχουν πάνω από 10 κράτη μέλη της Ε.Ε. όπως είναι η Φινλανδία και η Πορτογαλία, το Βέλγιο, Η Γαλλία, η Λιθουανία κ.α.

Το πρόγραμμα ξεκίνησε τον Απρίλιο του 2020 με την μετεγκατάσταση 12 παιδιών από την Ελλάδα στο Λουξεμβούργο και 47 παιδιών στην Γερμανία. Τον Ιούνιο του 2020 8 ασυνόδευτα παιδιά αναχώρησαν για την Ιρλανδία σε συνέχεια διμερούς συμφωνίας που είχε υπογραφεί μεταξύ των μερών πριν του προγράμματος, και ακόμα 6 παιδιά αναχώρησαν για την Γερμανία. Τον Ιούλιο το πρόγραμμα συνεχίστηκε με την μετεγκατάσταση 49 ασυνόδευτων παιδιών και εφήβων προς την Πορτογαλία και την Φινλανδία.⁸² Στον παρακάτω πίνακα φαίνονται οι θέσεις μετεγκατάστασης ασυνόδευτων ανήλικων που προσφέρονται από τα κράτη μέλη:

⁸⁰ Μετανάστευση: Μετεγκατάσταση ασυνόδευτων παιδιών από την Ελλάδα στην Πορτογαλία και τη Φινλανδία https://ec.europa.eu/greece/news/20200708_2_el

⁸¹ Extraordinary Justice and Home Affairs Council: Commission presents Action Plan for immediate measures to support Greece https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_384

⁸² Μετανάστευση: «Μετεγκατάσταση ασυνόδευτων παιδιών από την Ελλάδα στην Πορτογαλία και τη Φινλανδία» Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/greece/news/20200708_2_el

The pledges made so far are as follows:

#	Member States	Pledges
1	Belgium	18
2	Bulgaria	50
3	Croatia	10 (tbc)
4	Finland	100
5	France	350
6	Germany	920 ^[1]
7	Ireland	36
8	Lithuania	2
9	Luxembourg	12
10	Portugal	500
11	Slovenia	4
		2002

Εικόνα 3 Δεσμέυσεις των κρατών μελών για την μετεγκατάσταση ασυνόδευτων ανηλίκων Πηγή:
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_1291

Πέρα από την πρόβλεψη για την μετεγκατάσταση των ασυνόδευτων ανηλίκων, το πρόγραμμα περιλαμβάνει την μεταφορά παιδιών με σοβαρά προβλήματα υγείας όπως χρόνιες ή ανίατες παθήσεις και αναπηρίες, και των οικογενειών τους. Αξίζει να επισημανθεί πως τα ασυνόδευτα παιδιά με εκκρεμή αίτηση ασύλου και διαδικασία επανένωσης οικογενειών κάτω από τον Κανονισμό του Δουβλίνου, δεν περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα καθώς αυτό βασίζεται στην εθελοντική αποδοχή ασυνόδευτων παιδιών από τα κράτη μέλη με βάση το κοινό αίσθημα έμπρακτης αλληλεγγύης για την αντιμετώπιση του προσφυγικού ζητήματος.

3.7. Η ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΥΓΕΙΑ

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, η υγεία είναι «η κατάσταση της πλήρους σωματικής, ψυχικής και κοινωνικής ευεξίας και όχι μόνο η απουσία ασθένειας ή αναπηρίας»⁸³. Συνεπώς η έννοια μεταφέρεται και σε εξωτερικούς παράγοντες όπως είναι η οικονομία, το περιβάλλον, η εργασία κ.α. Η υγεία κατοχυρώνεται σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο σε πολλές συνθήκες προστατεύοντας έτσι το δικαίωμα στην υγεία⁸⁴ που έχει αμυντικό περιεχόμενο⁸⁵ καθώς απαγορεύει οποιαδήποτε βλάβη της υγείας που προκαλείται από ανθρώπινη ενέργεια, προστατευτικό με την έννοια ότι το κράτος είναι υποχρεωμένο να προστατεύει το άτομο και να μεριμνά για την υγεία του και διασφαλιστικό περιεχόμενο για την μέριμνα παροχής υγείας από το κράτος.

Αναφορικά με τον ν. 4368/2016⁸⁶ στις πρωτοβάθμιες δομές υγείας και στα τμήματα επειγόντων περιστατικών στα νοσοκομεία γίνονται δεκτοί όλοι οι πολίτες⁸⁷ ανεξαρτήτως εθνικότητας, νομικού καθεστώτος ή κατοχής νομοποιητικών εγγράφων.⁸⁸ Στον νόμο 4636/2019⁸⁹ και άρθρο 5 προβλέπεται ότι «Οι δικαιούχοι διεθνούς προστασίας έχουν πρόσβαση σε ιατρική περίθαλψη, με τους όρους που ισχύουν για τους Έλληνες πολίτες». Στο άρθρο 55⁹⁰ του ίδιου νόμου βλέπουμε ότι «Για τις ανάγκες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, πρόσβασης στις υπηρεσίες υγείας, στην αγορά εργασίας και στην κοινωνική ασφάλιση, αποδίδεται στους αιτούντες διεθνή προστασία, Προσωρινός Αριθμός Ασφάλισης και Υγειονομικής Περίθαλψης Αλλοδαπού (Π.Α.Α.Υ.Π.Α.). Ο Π.Α.Α.Υ.Π.Α. χορηγείται ταυτόχρονα με τον αριθμό που αναγράφεται στο ειδικό δελτίο αιτήσαντος ασύλου, που εκδίδεται από την Υπηρεσία Ασύλου,

⁸³ Σύμβαση Σύστασης του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας. Διαθέσιμο στο:

https://www.who.int/governance/eb/who_constitution_en.pdf

⁸⁴ Εντοπίζεται στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (άρθρο 35), στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Συμβουλίου της Ευρώπης κ.α.

⁸⁵ Εντοπίζεται στο άρθρο 3 παρ. 1 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και στο άρθρο 4 του Χάρτη για την απαγόρευση των βασανιστηρίων και των απάνθρωπων και εξευτελιστικών ποινών και μεταχείρισης. Εντοπίζεται ακόμα στο άρθρο 3 της ΕΣΔΑ και στο άρθρο 5 της Οικουμενικής Διακήρυξης

⁸⁶ Νόμος 4368/2016 - ΦΕΚ 21/Α/21-2-2016 : Μέτρα για την επιτάχυνση του κυβερνητικού έργου και άλλες διατάξεις. Κεφάλαιο Ε'. Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ygeia/nomos-4368-2016.html>

⁸⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 21 παρ. 3 του Συντάγματος αποδέκτες υγείας είναι όλοι οι Έλληνες πολίτες αλλά λόγω του άρθρου 5 παρ. 2 για την απαγόρευση των διακρίσεων και ο γενικός προσανατολισμός των άρθρων 5 παρ. 2 και 7 παρ. 2 του Συντάγματος εντάσσει σε αυτό το πλαίσιο τους αλλοδαπούς και ανιθαγενείς πολίτες.

⁸⁸ <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ygeia/nomos-4368-2016.html>

⁸⁹ <https://www.e-nomothesia.gr/kat-allodapoi/prosphuges-politiko-asulo/nomos-4636-2019-phek-169a-1-11-2019.html>

⁹⁰ Άρθρα 17 και 19 Οδηγίας 2013/33/ΕΕ

αντιστοιχείται με αυτόν και παραμένει ενεργός καθ' όλη τη διάρκεια εξέτασης της αίτησης ασύλου. Ο κάτοχος του Π.Α.Α.Υ.Π.Α. έχει πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας βάσει των προβλεπόμενων στο άρθρο 33» Από την εν λόγω διάταξη, όπως είναι φυσικό η προστασία των παραπάνω νόμων επεκτείνεται και στην κατηγορία των ασυνόδευτων ανηλίκων.

Ωστόσο το ζήτημα της υγείας για τους ασυνόδευτους ανήλικους παρουσιάζει προβλήματα στην πράξη. Αρχικά είναι υπό αμφισβήτηση το πόσο το Εθνικό Σύστημα Υγείας καταφέρνει να ανταπεξέλθει στον αρχικό σκοπό δημιουργίας του, ιδιαίτερα εν μέσω ανάκαμψης από την οικονομική κρίση του 2009 λόγω των αυξημένων δαπανών που απαιτούνται, και ακόμα περισσότερο εν μέσω της πανδημίας Covid-19 όπου οι ανάγκες περίθαλψης αυξήθηκαν απότομα. Ακόμα υπάρχει το ζήτημα απουσίας ενημέρωσης επί της νομοθεσίας προς τους επαγγελματίες υγείας για την παροχή υγείας σε πρόσφυγες αλλά και προς τους ίδιους τους πρόσφυγες σχετικά με τα δικαιώματά τους πάνω στην υγειονομική περίθαλψη. Επιπλέον σε συνδυασμό με την απουσία διερμηνέων και διαπολιτισμικών μεσολαβητών μεγιστοποιείται η αδυναμία του ιατρικού προσωπικού να παρέχει τις κατάλληλες υπηρεσίες. Τέλος, για τα ζητήματα υγείας κατά το έτος 2020 όταν και ξεκίνησε η πανδημία μεγάλη σημασία είχαν οι ακατάλληλες συνθήκες διαβίωσης στα κέντρα υποδοχής οι οποίες επιβάρυναν την κατάσταση λόγω του υπερβολικού συνωστισμού.⁹¹

Ως εκ τούτου λοιπόν, για μία ακόμη φορά τα κενά του συστήματος καλούνται να καλύψουν εθελοντές γιατροί και νοσηλευτές με την συνδρομή των Μ.Κ.Ο. από την στιγμή της άφιξης των ασυνόδευτων ανηλίκων στα νησιά και μέχρι την τελευταία στιγμή της μετεγκατάστασης σε κάποια άλλη χώρα. Συγκεκριμένα σε camps έχουν δημιουργηθεί κλινικές για την παροχή υπηρεσιών πρώτης βοήθειας, και σε πόλεις όπως είναι η Αθήνα υπάρχουν κοινωνικά ιατρεία αλληλεγγύης. Αξίζει να σημειωθεί πως πριν την μετεγκατάσταση των ασυνόδευτων ανηλίκων που αναφέρθηκε σε παραπάνω ενότητα, ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης ανέλαβε να πραγματοποιήσει τις ειδικές διατάξεις που προέβλεπε το Υπουργείο Υγείας για τα ταξίδια κατά την διάρκεια της πανδημίας καθώς και τυχόν προαπαιτούμενα όπως rapid tests που επέβαλλε η εκάστοτε ταξιδιωτική εταιρία.

⁹¹ Δελτίο τύπου UNHCR Μαρτίου 2020 Διαθέσιμο στο: <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/76686>

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την ανάλυση που προηγήθηκε καθίσταται σαφές πως παρόλο που η ύπαρξη ενός νομοθετικού πλαισίου προστασίας ασυνόδευτων ανήλικων προσφύγων έχει δημιουργηθεί εδώ και χρόνια και έχει εξελιχθεί παράλληλα με την προσφυγική κρίση, η δυνατότητα της Ελλάδας κατά τα τελευταία έτη, στο να προσφέρει την βοήθεια και την προστασία στα ασυνόδευτα παιδιά, κρίνεται αναποτελεσματική, για λόγους που αφορούν κυρίως τα θεσμικά ελλείματα που έχει κληθεί να αναπληρώσει και να αναπτύξει.

Στην περίπτωση των ασυνόδευτων ανήλικων προσφύγων, η ταχεία και αποτελεσματική παροχή προστασίας από τους φορείς, είναι ζωτικής σημασίας, όχι μόνο για την ομαλότερη κοινωνική ένταξη τους, η οποία τις περισσότερες φορές συναντά μια μορφή αντίστασης από κατηγορίες πληθυσμού με συγκεκριμένα ιδεολογικοπολιτικά προσχήματα, αλλά και για την γρηγορότερη αποκατάσταση της παιδικής αθωότητας, που τα παιδιά αυτά άφησαν πίσω τους με την απόφαση να εγκαταλείψουν την χώρα τους ψάχνοντας ένα καλύτερο μέλλον, ανάμεσα σε κινδύνους που ακόμα και οι πιο στιβαροί γαλουχημένοι ενήλικες δεν θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν. Έχοντας δει παραπάνω τις προκλήσεις του προσφυγικού ταξιδιού, φαίνεται πως αυτές δεν σταματάνε με την άφιξη σε μια φαινομενικά ασφαλή χώρα όπως η Ελλάδα, αλλά πως συνεχίζονται ανάμεσα σε κακές συνθήκες διαβίωσης και μιας δυσκίνητης γραφειοκρατίας, η οποία αφήνει χιλιάδες ασυνόδευτα παιδιά στην αναμονή για μήνες, περιμένοντας να βρουν από μια θέση σε ειδική δομή ανήλικων μέχρι ένα εισιτήριο αεροπλάνου για την πολυαναμενόμενη μετεγκατάσταση σε μια χώρα της Ευρώπης.

Τέλος, η προσφορά και το έργο διεθνών οργανισμών όπως είναι η Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, αλλά και εθνικών μη κυβερνητικών οργανώσεων όπως η ΜΕΤΑδραση, η Arsis κ.α. ήταν επιτακτικοί και θεμιτοί παράγοντες για την παροχή αποτελεσματικότερης προστασίας στους ασυνόδευτους ανήλικους πρόσφυγες, όταν η Ελλάδα και η Ευρωπαϊκή Ένωση, έμεναν άναυδες μπροστά στα αρχικά κύματα προσφύγων, με περιορισμένη πολιτική θέληση, ανθρωπισμό και αλληλεγγύη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία:

- “Afganistan Security situation”, Country of origin information report, European Asylum Support Office, 2019
- Achilli L. The “Good” Smuggler: The Ethics and Morals of Human Smuggling among Syrians. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. 2018;676(1):77-96.
- Afganistan Recruitment by armed groups”, Country of origin information report, European Asylum Support Office, 2016
- Age Assessment: Council of Europe member states’ policies, procedures and practices respectful of children’s rights in the context of migration, Children’s Rights Division, 2017 available at: <https://rm.coe.int/age-assessment-council-of-europe-member-statespolicies-procedures-and/168074b723>
- Council of Europe - Commissioner for Human Rights, Comment “Methods for assessing the age of migrant children must be improved”, 2011, <http://www.coe.int/en/web/commissioner//methods-for-assessing-the-age-of-migrantchildren-must-be-improv1?inheritRedirect=true>
- EASO, Age assessment practice in Europe, 2013, available at <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/EASO-Age-assessment-practice-inEurope1.pdf>
- Emke-Pouloupoulos, I. (2001). Trafficking in Women and Children: Greece, a country of destination and transit. Retrieved from: https://ketlib.lib.unipi.gr/xmlui/bitstream/handle/ket/1109/MMO_WP2rev.pdf
- European Commission. (n.d.). Together Against Trafficking in Human Beings. Retrieved from: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/memberstates/greece_en
- European Migration Network, “Policies on Reception, Return and Integration arrangements for, and numbers of, Unaccompanied Minors – an EU comparative study”.

- Georgia Dimitropoulou, Ioannis Papageorgiou, (2008). “Unaccompanied minors asylum seekers in Greece”, UNHCR’s Office in Greece
- J. Kanicks, D. Senovilla Hernandez, K. Touzenis, (2010), “Migrating alone, Unaccompanied and separated children’s migration to Europe, UNESCO Publishing
- John S. Murray. (2019) [War and conflict: addressing the psychosocial needs of child refugees](#). *Journal of Early Childhood Teacher Education* 40:1, pages 3-18.
- Kim Hyunh, Bina D’ Costa, Katrina Lee Koo, (2015). “Children and Global Conflict”, Cambridge University Press
- Maria Daniella Marouda, Maria Rossidi, Dr Eleni Katsouraki, Dr Vasiliki Saranti, (2014). “Policies, practices and data on unaccompanied minors in 2014”, European Migration Network
- Nina Perkowski, Vicki Squire. (2019) [The anti-policy of European anti-smuggling as a site of contestation in the Mediterranean migration ‘crisis’](#). *Journal of Ethnic and Migration Studies* 45:12, pages 2167-2184.
- Olga Byrne, Elise Miller, (2012) “The flow of unaccompanied children through the immigration system”, Center on Immigration and Justice
- P. Rigby, M. Fotopoulou, A. Rogers, A. Manta, M. Dikaiou. (2021) [Problematising separated children: a policy analysis of the UK ‘Safeguarding Strategy: Unaccompanied asylum seeking and refugee children’](#). *Journal of Ethnic and Migration Studies* 47:3, pages 501-518.
- United Nations High Commissioner for Human Rights, (2014) “Human Rights and Human Trafficking” Διαθέσιμο στο https://www.ohchr.org/Documents/Publications/FS36_en.pdf
- United Nations Office on Drugs and Crime, (2009). “Global Report On Trafficking In Persons.” Διαθέσιμο στο: https://www.unodc.org/documents/humantrafficking/Executive_summary_english.pdf

Ελληνική βιβλιογραφία:

- “Οι θέσεις της ΜΕΤΑδρασης για το Δίκτο Επιτροπείας Ασυνόδευτων Ανηλίκων”, nafteboriki.gr Διαθέσιμο στο: <https://m.naftemporiki.gr/story/1567141>
- “Σε λειτουργία ο εθνικός μηχανισμός για τον εντοπισμό και την προστασία ασυνόδευτων παιδιών σε επισφαλείς συνθήκες” Κοινό δελτίο τύπου Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, Ειδική Γραμματεία Ασυνόδευτων Ανηλίκων του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου, 2021
- “Στοιχεία που τρομάζουν: Πάνω από 5.800 πρόσφυγες έφτασαν μόνο τον Αύγουστο στα νησιά” Πηγή: iefimerida.gr - <https://www.iefimerida.gr/ellada/pano-apo-5800-prosfyges-aygoysto-nisia-140-simera>
- Hellenic Police. (2019). Έκθεση για το Σοβαρό και Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2018. Διαθέσιμο στο http://www.astynomia.gr/images/stories/2019/files19/2018-ekthesi_organomenou_egklimatos.pdf
- Αναστόπουλος, Γ. (2014). Πρόσβαση και Χρήση των Υπηρεσιών Υγείας από τους Μετανάστες στην Ελλάδα. Οικονομικά Δεδομένα Χρήσης Δευτεροβάθμιας Υπηρεσίας Υγείας. Αθήνα: Τμήμα Νοσηλευτικής, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
- Βασιλείου Θ. Α. Σταματάκης Ν. (1992) Λεξικό του Ανθρώπου. Εκδόσεις Gutenberg. Αθήνα.
- Γενικό σχόλιο (6), «Μεταχείριση των ασυνόδευτων και των χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών που βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους» 39^η Σύνοδος Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού, 2005
- Γιατροί του Κόσμου (2010). Ευπαθείς Κοινωνικές Ομάδες. Δικαιώματα – Υποχρεώσεις. Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Ασφάλισης. Διαθέσιμο στο: https://dasta.auth.gr/uploaded_files/635188178697137429.pdf [τελευταία πρόσβαση στις 12/03/2020]
- Διαδικασίες ασύλου για ασυνόδευτα ανήλικα, Casework.eu Διαθέσιμο στο <https://casework.eu/el/lesson/asylum-procedures-for-unaccompanied-minors-greece/>

- Δικαίωμα στο Άσυλο για τους Ασυνόδευτους Ανηλίκους στην Ευρωπαϊκή Ένωση (συγκριτική μελέτη σε 27 χώρες), France terre d’asile
- Εγχειρίδιο σχετικά με την επιτροπεία για παιδιά τα οποία στερούνται τη γονική φροντίδα, FRA, Οργανισμός θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2015
- Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία για τα δικαιώματα του παιδιού, FRA, Οργανισμός θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Συμβούλιο της Ευρώπης, 2015
- Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία σε θέματα ασύλου, συνόρων και μετανάστευσης, 2014, FRA.
- Ελένη Θεοδοροπούλου, (2019), “Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι πρόσφυγες: νομικό πλαίσιο και έμφαση στην Ελλάδα, Όμιλος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Θεμάτων.
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ψήφισμα της 12ης Σεπτεμβρίου 2013 σχετικά με την κατάσταση των ασυνόδευτων ανηλίκων στην ΕΕ (2012/2263(INI)), παρ. 22
- Ιαν Γκολντίν, Τζέφρυ Καμερον & Μίρα Μπαλαρατζαν (2011), «Αυτοί δεν είναι σαν εμάς» Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης
- Καλλιόπη Σπανού (Συνήγορος του Πολίτη) κ.α. (2014) “Το ζήτημα της διαπίστωσης της ανηλικότητας των ασυνόδευτων ανηλίκων”, Πόρισμα Ν. 3094/2003 «Συνήγορος του Πολίτη και άλλες διατάξεις», Άρθρο 3 § 5
- Κατευθυντήριες αρχές για την πολιτική και την διαδικασία στα πλαίσια εξέτασης αιτημάτων ασύλου ασυνόδευτων παιδιών, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, 1997
- Κατευθυντήριες Οδηγίες για την Εξέταση των Αιτημάτων Ασύλου των Παιδιών στο πλαίσιο των άρθρων 1 (Α) 2 και 1 (ΣΤ) της Σύμβασης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες Διεύθυνση Υπηρεσιών Διεθνούς Προστασίας, 2009
- Κατευθυντήριες οδηγίες για την κράτηση των αιτούντων άσυλο, “Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, 2012, διαθέσιμη www.refworld.org/docid/503489533b8.html 6. EASO, Εγχειρίδιο σχετικά με τις πρακτικές εκτίμησης της ανηλικότητας στην Ευρώπη, Δεκέμβρης 2013, σελ. 38.

- ΚΕΣΑ – Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου, casework.eu Διαθέσιμο στο <https://casework.eu/el/lesson/ceas-common-european-asylum-system/>
- Κορίνα Χατζηνικολάου, “Νοτιοανατολικό Δίκτυ Προστασίας (Southeast Safe Net/SESN): Έρευνα – δράση για την πρόληψη της εμπορίας παιδιών και την προστασία ασυνόδευτων ανηλίκων μεταναστών και προσφύγων”, στο Διάλογοι! Θεωρία και Πράξη στις Επιστήμες της Αγωγής και Εκπαίδευσης 2015, Τεύχος 1, σσ. 130-139
- Μάντζαρη Δ., «Το Συνταγματικό Δικαίωμα στην Υγεία», Διπλωματική Εργασία, ΕΚΠΑ, Αθήνα, 2007.
- Μαρία Ντανιέλλα Μαρούδα, Βασιλική Σαράντη, (2016) Προσφυγικό Δίκαιο, Διεθνές-Ευρωπαϊκό και εθνικό νομοθετικό πλαίσιο –Διαδικασίες Ασύλου, Νομική Βιβλιοθήκη
- Πελοπίδας Νικολόπουλος, “Ο θεσμός της επιτροπείας των ασυνόδευτων ανηλίκων προσφύγων”, Θέμα, Διαθέσιμο στο <https://ddp.gr/wp-content/uploads/2018/08/%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%BF%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%A3%CE%A5%CE%9D%CE%97%CE%93%CE%9F%CE%A1%CE%9F%CE%A3-%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%80%CE%B5%CE%AF%CE%B1.pdf>
- Στάθης Πουλαράκης, (2016). “Η διαπίστωση της ανηλικότητας των ασυνόδευτων ανηλίκων αλλοδαπών Σκέψεις και προβληματισμοί”, Γιατροί του Κόσμου, mdmgreece.gr
- Στέλιος Περράκης (2013) «Διαστάσεις της διεθνούς προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου: Προς ένα Jus universalis?» Εκδόσεις Σίδερης, Αθήνα
- European Asylum Support Office, (2013) “EASO σχετικά με τις πρακτικές εκτίμησης της ανηλικότητας στην Ευρώπη” Διαθέσιμο στο: <https://easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ELN.pdf>
- Devon Cone, (2020), “Αναζητώντας Άσυλο στην Ελλάδα” (Εκθεση)), Refugees International

